20

(22)

EXERCITATIO THEOLOGICA
DE

PACTIS HOMINVM CVM DIABOLO

521

CIRCA ABDITOS IN TERRA THESAVROS EFFODIENDOS ET ACQVIRENDOS, AD CASVM ILLVM TRAGICVM, QVI ANNO PRIORI EXEVNTE IN VIGILIIS FESTI NATIVITATIS CHRISTI IN AGRO IENENSI CONTIGIT, INSTITVTA,

QVAM,

DEO CLEMENTER ANNVENTE,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DN. GVILIELMO HENRICO,

DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM, ANGARIAE, VVESTPHALIAE, ET RELIQVA,

MODERATORE

VIRO MAGNIFICO AC SVMME VENERABILI

DN. MICHAELE FOERTSCHIO,

SS. THEOL. D. ET PROFESSORE IN HAC SALANA PRIMARIO, ORDINIS ITEM THEOL. SENIORE ET h. t. DECANO MAXIME SPECTABILI, ACADEMIAEQVE PRO-RECTORE IAM DESIGNATO,

MAECENATE AC STVDIORVM SVORVM AMPLIFICATORE, MAIORI ADHVC, QVAM QVAE FILIO CONGRVIT, PIETATE AD CINERES VSQVE COLENDO,

AD D. IV. IVLII MDCCXVI.

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI

SVBIICIT

AVCTOR ET RESPONDENS

IOANNES ANDREAS RINNEBERG,

NORTHVSANVS.

IENAE, APVD WERTHERVM.

CONSPECTVS DISSERTATIONIS:

§. I.

Ratio instituti proponitur & defenditur.

§. II. *Indoles argumenti in genere & fontes, unde tractatio petenda sit? considerantur.*

§. III. *Inscriptio s. titulus explicatur.*

§. IV. *Dari pacta cum Diabolo asseritur, cum remissione ad scriptores varios eorumque adversarios.*

§. V. *Transitus fit ad institutum, ubi in casu nostro thesauripetarum propositum a Spiritibus opem petendi examinatur atque dispicitur:* Num Spiritus boni sensibili modo cum hominibus agant, & cum iis conversentur? *Id quod affirmatur, & olim saepe factum esse ostenditur.*

§. VI. *Adhuc nostra aetate Angelos bonos sensibili modo versari inter homines, & effectus sensibiles subinde edere singulari DEI provisu, conceditur.*

§. VII. *Non tamen a DEO expeti posse ad detegendos thesauros, evincitur.*

§. VIII. *Applicatio ad casum nostrum, ubi quaeritur:* an thesauripetae auxilium a DEO & bonis Angelis petierint? *Ubi primo rationes affirmantes afferuntur.*

§. IX. *Respondetur ad illas rationes, & thesauripetarum detestabile consilium ex ipsis circumstantiis ostenditur.*

§. X. *Alia fundamenta adversus thesaurarios suppeditantur.*

§. XI. *Adhuc alia adduntur.*

§. XII. *Dubium de Daemoniis terrenis, in specie de virunculis metallicis, solvitur.*

§. XIII. *Septimum fundamentum contra thesauripetas*

exponitur, ubi de Clavicula Salomonis & Fausti Höllenzwang quaedam subjiciuntur.

§. XIV. Octavum sequitur, ubi de sigillis & characteribus quaedam occurrunt.

§. XV. Exceptionibus occurritur, ubi de astrorum influxu in characteres & signaturas tractatur.

§. XVI. De eodem argumento pluribus agitur.

§. XVII. Num thesauripetae pactum cum maligno genio inierint? disquiritur, & in affirmativam sententiam pronunciatur.

§. XIIX. Eadem ex sanioribus principiis amplius deducitur.

§. XIX. Pacta diabolica distinguuntur in expressa s. aperta vel directa, & in tacita, vel implicita: porro explicita subdividuntur cum addito judicio: ubi simul disquiritur: ad quod genus thesauriorum factum referri possit?

§. XX. Quaestio movetur: An thesauripetae pactum naturale implicitum inierint?

§. XXI. Implicitum quid sit? exponitur: ubi distinctio in ignorantiam vincibilem & celebre exemplum ignorantiae invincibilis adhibetur, vincibilique ad casum praesentem applicata, asseritur, reos esse thesaurarios pacti impliciti voluntarii, & intendisse pacta expressa.

§. XXII, An magiae rei sint? disquiritur: ubi de voce magiae, ejusque usu vario differitur.

§. XXIII. Quo sensu magi non sint? explicatur.

§. XXIV. Quaestio finalis pertractatur: An mors thesauripetarum Daemoni potius, quam causis mere naturalibus tribuenda sit? ubi quidem asseritur, causas naturales in censum hic venire.

§. XXV. Diabolum tamen ad tristem hunc eventum concurrisse, commonstratur I. ex ipsa negotii natura II. evocatione Daemonis, & spectri comparitione & habitu.

§. XXVI. III. Ex consuetudine Cacodaemonis, qui plures in simili negotio trucidavit. IV. ex proposito decipiendi, & specioso praetextu de non servato pacto, si nempe rituum contextus non accurate sit observatus,

§. XXVII. Usus tractationis theologicae cum pio voto annectitur.

§. I. Mira-

§. I.

MIrari quis possit, cur Argumentum hoc *de Pactis hominum cum infernali genio s. Diabolo* meditandum sumpserimus; cum & tritum satis tractatumque sit a pluribus, & Viri, tam autoritate, quam eruditione præstantes, rem fabulosam declaraverint, nugisque anilibus annumerare ausi fuerint: & denique ejuscemodi materiæ, curiosæ magis, quam utiles, nec facile solidam & immotam demonstrationem admissuræ, rectius silentio premi, videri queant, quam ut incertis duntaxat & verosimilibus ratiunculis momenta causæ implicentur & obscurentur; cum præsertim anceps & dubium sit judicium de experientia, quò provocatur in hoc genere, & ipsa acta publica, ad quæ tamen præcipuus ner- Ratio instituti proponitur & defenditur.

 vus

vus demonstrandi propellitur, sublestæ fidei arguantur a Viris doctis, & magno sæpe cum affectu percenseantur. Enimvero nova nunc & deploranda satis occasio nobis est subnata è nupero casu tragico, se prodente in temerariis quibusdam hominibus, qui, ad comparandos Spirituum ope abditos in terra thesauros, se sociaverant: ubi quædam è circumstantiis Historiæ tristis colligere & veritatem illustrare, quantum in hoc genere fieri potest, fas erit. Neque vero de *Pactis* illis in genere agere animus est, sed *in ordine ad thesauros comparandos. Arduum sane negotium! in quo non tam de vita & existimatione hominis agitur, quibus tamen rebus in orbe terrarum nihil est pretiosius*, ut ait *Godelmannus*, ICtus, (a) quam de eo dispicitur, si recte loqui velimus, quo nihil fœdius ac damnosius in creatura rationali excogitari potest, Fœdere nempe cum hoste Dei & hominum infensissimo & potentissimo in propriam perniciem & certissimum interitum, a quo cum merito homo, Dei servus per naturam, nedum Christianus, omni modo abhorrere debeat, non sine fructu res altius perpenditur, ut eo magis a fraudibus Satanæ fideles Dei servi sibi cavere possint, & alii in ejus retia lapsi

(a) in Tr. de *Magis*, *Veneficis* &c. præfat. Libro I. præmissa.

lapsi revocari. Neque vero deterrere nos debet a proposito, quod alii jam brevibus commentationibus Casum tragicum illustrare cœperint: nam & nostrum adjecisse Theologicum judicium non pigebit, & in ceteris ita scopum tenebimus tramitemque nostrum, ut haud difficulter pateat, nihil affectui aut præjudiciis nos dedisse, sed unice veritati studuisse, & ad ædificationem respexisse.

§. II.

Hinc primum in genere de indole argumenti & fontibus tractationis præmonendum: Esse illud ex eo genere, quod *a posteriore*, (**da man von unten aufwerts steigt**) ut loquuntur, probari potest & debet, nimirum ab effectis & admirandis eventibus, qui hinc inde perspicuis exemplis se produnt, è quibus ad aliquam communionem, confœderationem & conventionem hominum cum malis geniis tum in *genere*, tum in *specie ad thesauros detegendos* recte concluditur. Cunctas enim relationes de iis, quæ ipsis sensibus non usurpantur, vel etiam sensibus objecta, pro nugis tamen vel imaginationibus declarare, stupidi magis est, quam sapientis animi. Ingeniosissimus Vir, *Henricus Morus* (b) bene notavit cha-

Indoles argumenti in genere & fontes, unde tractatio petenda, considerandi.

(b) in *Antidoto contra Atheismum* Lib. III.

characteres aliquos, e quibus *relatio fide digna* dijudicari queat: veluti si *primo* virum honestum, nec lucri cupidum, autorem habeat: si *secundo* plures rem ipsam, quæ facta dicitur, inspexerint & præsentes fuerint: si *tertio* realis effectus, sensibus obvius, se prodiderit in historia, quæ narratur: quanquam non omnem statim veritatem deneget iis, quæ destituuntur hisce notis. Recte sane B. Dn. *de Seckendorff*: (c) Wenn ein Brief vorgelegt/ der vor viel hundert Jahren in Käysers/ Königs/ Fürsten/ Bischoffs oder dergleichen Person unterschrieben/ und sonst kein Verdacht einer Falschheit sich dabey veroffenbahret/ so wird niemand so unbescheiden seyn/ und ein solch document und Uhrkundt verwerffen/ dieweil er nicht selbst gesehen/ oder dabey gewesen/ wie der Brief geschrieben worden/ noch denjenigen gesehen und erkennet/ der ihn unterschrieben. Wo kommt denn die wunderseltzame Verhärtung her/ daß man ehrlichen/ ungescholtenen/ und im Verstand und Nachdencken den Atheisten nichts nachgebenden Leuten keinen Glauben beymessen will/ wenn sie auch aus eigener Erfahrung bezeugen/ daß sie Geister in gewisser angenommener Gestalt gesehen/ oder doch solche Würckungen wahrgenommen/ welche unsichtbarer Weise/ und also von Geistern verrichtet worden? Unzehliche Acten liegen hin und wieder in Archiven und Gerichts-Stuben von der Zauberey/ und zwar einer solchen/ die

(c) Im Christen-Staat p. 44.

die nicht in blosser Erzehlung oder Bekänntniß der Gefangenen bestanden/ sondern deren effect von andern Leuten gesehen worden. Ejuscemodi testimoniis & documentis fidem prorsus denegare, est scepticismum cum Atheismo plenis velis introducere. Sed nec sacra Scriptura nobis hic deest: cujus haud paucis testimoniis constat, existere malos genios s. Diabolos, eosq; certas operationes exserere vel immediate, vel mediate per instrumenta sua, sagas, lamias, incantatores &c. vel vere, vel præstigiatorie, ubi pacta plerumque intercedunt vel *explicita* vel *implicita*: immo satis clara indicia suppeditat pactorum, etiam ad comparandas divitias & thesauros. Quæ omnia ad præcepta domesticæ hypotheseos, corruptæque rationis decempedam detorquere velle, non nisi malitiosi, & a veritate abhorrentis est animi.

§. III.

Ad fundamenta considerationis hujus pertinet: notasse præcipue terminorum significatum: Nam cum inscribimus: *De Pactis hominum cum Diabolo*, per se patet: Pactum h. l. non aliter accipi, quam eo sensu, quo homines de pactis & conventionibus loquuntur, alioquin ne quidem determinatum conceptum de iis formare

Explicatio inscriptionis s. tituli.

 mare

mare possemus. *Est* autem *pactum* s. conventio in genere, communi hominum, præcipue Doctorum Juris consensu, *duorum vel plurium voluntaria consensio s. conspiratio in idem placitum.* (d) Quæ definitio, si specialiter ad pacta cum Diabolis accommodetur, ita instituenda & determinanda est, ut ad diversos modos, sub illa contentos, applicari possit. Non enim omnes conventiones cum malo genio tam barbaras & crassas esse credibile est, ut statim & semper Satanas a paciscentibus secum plenam subjectionem & obsequium ad omnia, suique totalem deditionem stipuletur; sed, ut callidus est & malitiosus Spiritus, (e) ipsaque exempla, Actaque publica docent, *lenioribus* aliquando *pollicitationibus* & promissis allicit, sibique restipulatur officium, e. g. veneficium uni vel alteri inferendum, damna varia, licentiæ abusum, perpetrandorum variorum scelerum, causa pro quibus ille delicias variasque alias illecebras promittit vel per se, vel per alios, eo unice fine, ut tandem confœderatos suos corpore & anima in æternam præcipitet perniciem. Atque ita *Pactum cum Diabolo completum*

(d) Conf. *Pufend.* de *Iure feciali divino* §. 20. *Huberus* de *Iure Nat.* Lib. II. Sect. VI. c. 3. §. 2.

(e) *Ephes.* VI, 12. *II. Cor.* XI, 3.

tum ac consummatum est conventio, qua homo se suaque Satanæ addicit in fidem & obsequium, & Satanas repromittit, se suos devotos beaturum, hostes ulturum, mala aversurum, & bona adjecturum. Conf. *B. Io. Adam Osiander* (f) idem, qui varios modos conventionis talis ibi recenset. Cui addendus *Godelmannus*. (g) Per *Diabolum* autem per se patet nihil aliud intelligi, quam Spiritus illos Apostatas a Deo, de quibus *Thaddæus: quod non servaverint originem suam, sed reliquerint* τὸ ἴδιον οἰκητήριον, *& ad judicium magni illius diei vinculis æternis sub caligine serventur.* V. 6. & Petrus: *Deus angelis non pepercit, sed catenis noctis in tartarum præcipitatos tradidit servatos ad judicium.* II. Ep. II, 4. Et *Ioh.* VIII, 44. *Diabolus homicida est ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo.* Dictus est ἀπὸ τοῦ διαβάλλειν, *calumniari.* Ab *Irenæo* dicitur ζάβουλος, unde spectrum in *montibus Riphæis* dictum putant **Rübenzahl.** Loquimur autem in *singulari*, non certum quoddam individuum, sed *Stylo Scripturæ* (h) quosvis

(f) Tr. de *Magia* p. 48. §. 26.

(g) Lib. de *Magia* L. I. c. II. p. 19. ubi itidem modum illius confœderationis describit.

(h) vid. *Luc.* VIII, 12.

vis *malignos Spiritus* designantes, alias *Dæmones* (i) dictos, item *Satan* ab adversando, de quibus & aliis nominibus Theologi, quoties de Angelis ex professo tractant, vel in Scripturam sacram commentantur, prolixius agunt. (k) Quod addimus in titulo: *ad thesauros in terra abditos comparandos*, eo destinatur, ut restringamus propositum nostrum a generali tractatione de pactis cum malis geniis ad casum nostrum, quem respicimus.

§. IV.

Dari pacta cum Diabolo, asseritur cum remissione ad Scriptores varios, eorumque adversarios.

Equidem dari in universum ejuscemodi pacta, confœderationes & conventiones cum infernalibus geniis, ex communiore sententia complures hactenus & Theologi & Iurisconsulti & Philosophi ostendere sunt aggressi, quorum etiam aliqui vindicias pro veritate instituerunt aduersus dissentientes, qui prorsus negant operationes Diaboli in mundo, adeoque & pacta s. conventiones, ut notus jam est in vulgus *Balth. Bekkerus*, Batavus, **in seiner bezauberten Welt**/ cujus hypotheses pridem certatim a Viris doctis sunt examinatæ & refutatæ, quorum Catalogum ex-

(i) *Matth.* VIII, 31. Marc. V, 12. sqq.
(k) vid. *Calovii* System. Tom. IV. *de Angelis malis*.

exhibuit B. *Grapius*. (l) Alii operationes Satanicas in hoc mundo non negant, nequaquam tamen pacta & conventiones magorum cum malis geniis admittunt, quos inter eminet celeberrimus *Thomasius*, (m) cujus hypotheses examinavit *Petrus* Goldschmidt. (n) *Reginaldi Scoti*, nobilis Angli, librum, quem inscripsit *Detectionem artium magicarum*, ubi crimen magiæ sagasque magno conatu negat pernegatque, & mirandos effectus ad melancholiam, vel naturales morbos, vel fascinationem refert, confutavit *Iosephus Glanvill*, Anglus Theologus, (o) qui idem, majore tamen moderatione, castigavit quoque hypotheses *Episcopii*, Remonstrantium Doctoris, qui (p) non quidem negat lamias, pacta tamen earum cum Diabolo ejuscemodi negat, qualia supra descripsimus, queis nempe sagæ a parte sua DEO & religioni Christianæ renuncient, seque totas anima & corpore eidem devo-

(l) in *Theologia recens controversa continuata* Cap. de *Angelis* Quæst. 9.

(m) Vid. Disp. inaug. de *Crimine Magiæ* 1701. & scripta, quæ deinceps Germanice prodiere.

(n) im verworffenen Hexen- und Zauber-Advocaten, qui liber prodiit 1705. Hamb. 8.

(o) in *Saducismo triumphato* p. 62. seqq.

(p) in *Instit. Theol.* l. 3. c. 1.

veant ac mancipent. Hoc ipsum quoq; in Episcopio percensuit memoratus *D. Osiander* (q) idem, qui directorium Scriptorum in hoc argumento consignavit l.c. p.46. quos inter præcipui *Remigius*, *Godelmannus*, *Bodinus*, *Frommannus*, *Delrio*, &c. qui pro existentia pactorum cum Diabolo scripserunt. Quibus recentiores, a nobis h.l. allegati & allegandi, addi debent, præter eos, quos, longe plures, indicavit *Bangius* in Cœlo Orient. p.91. Fatemur tamen, diligentissime omnium, hactenus allegatorum, Dn. *Aurifabrum* antea nominatum argumenta & momenta collegisse, & nervum eruisse præsertim in Scripturæ sacræ locis.

§. V.

Transitus ad institutum, ubi in casu nostro Thesauripetarum propositum a Spiritibus opem petendi.

Non itaque est, cur prolixe h. l. repetere velimus, quæ excussa satis & ponderata sunt; sed propius ad scopum pergimus, speciatim de ipsis pactis & conventionibus cum Diabolo, quæ ad thesauros e terra eruendos ac detegendos respiciunt. Quo tendit Casus nuperus tragicus, cujus Relatio demum publica *SERENISSIMI DUCIS, DOMINI TERRITORIALIS*, autoritate prodiit, ubi rustici quidam cum Studioso Medicinæ, *VVebero*, cooperantibus aliis quibusdam personis, conspirarunt ad evocandos Spi-

(q) in Tr. *de Magia* p. 76. sqq.

Spiritus, qui thesaurum in vicinia ingentem, auro & gemmis exsplendescentem, uti putabant, detegerent, seque illius participes facerent. Vid. *Relationis Principalis* p. 1. sqq. ad 9. ubi de Spiritu *Nathaële*, custode scilicet thesauri, virginis specie comparente, mentionem faciunt, consentiuntque in evocationem conjuratoriam *Ochi*, quem vocant, Principis spirituum in sole, cujus imperio Nathaëlem subesse somniant. Cui addo, quod ipse *VVeberus*, custodia adhuc detentus, me sciscitante, professus est, se non nisi boni alicujus spiritus opera uti voluisse, quamobrem etiam adversus malignos se muniverit precibus, veluti *Oratione Dominica*, quam recitarint, tum amuletis quibusdam, sive signaturis, quas consortibus dederit eo fine, quemadmodum etiam nomen *Tetragrammaton* superliminaribus ædiculæ, ubi convenerunt, inscripserit. Adde p. 18. Vnde *prima* oritur *consideratio*: *Num boni spiritus sensibili quodam modo cum hominibus agant, iisque ope vel auxilio subveniant?* Speciatim: *An thesauripetæ hi aliquid opis ab ipsis præstolari potuerint, si utique de bonis Spiritibus cogitarint?* Vbi *primo* removendum est illud spirituum vel angelorum genus, quod gentilium superstitio effinxit, quorum alii sint *cœlestes*, & præ-

1. Consideratur atque dispicitur: *num Spiritus boni sensibili modo cum hominibus agant, & cum iis conversentur? Affirmatur, idque olim sæpe factum*

esse ostenditur. præsint stellis, et animabus illarum, alii *elementares*, ex quibus sint *ignei*, *aerei*, *aquatici*, *terreni*: quorum officium inter alia sit bona hominibus procurare. Sic *Apulejus* de *Deo Socratis* medias inter summum æthera & infimas terras ponit potestates, quas *Dæmones* nuncupat, *vectores hinc precum, inde donorum*, (r) *id est*, qui partim preces ad DEUM perferant, partim varia dona ipsis conferant. In aureo *Pythagoræ* carmine nominantur primo *Dii immortales*, qui sint colendi, deinde *Heroum clarorum genus*, tum *dæmones terris mixti*, ubi vetus Commentator, *Hierocles*, (s) Dæmones explicat *Animos hominum veritate & virtute, doctrina & scientia præditos*, quibus, cum sua jura ferenda esse dicit, ita hoc intelligendum ait, ut sit idem, ac obedire præceptis, quæ nobis reliquerunt, nec ab eorum scriptis & legibus recedere. Quæ quidem bene se haberent, nisi superstitiosis hypothesibus iterum obfuscaretur, quod suo modo plane dictum est. Sic idem *Hierocles* notat: *uno nomine angelos & dæmones & heroas vocari*, qui non sint a mortali substantia

(r) Conf. *Vossius* de *Idololatria* l. I. C. 7. p. 19. & ipse *Plato* in *Epimenide*. Addatur *Antonius Dalenius* Dissert. *de origine idololatriæ* Cap. I, 2, 3. & *de Oraculorum ethn. Orig.* p. 4, 7, 13.

(s) *Edit. Londin.* p. 44.

tia editi, ſed ex uniformi cauſa, ſicut lux e lucido corpore, ut adeo divina ipſis natura & officium adſcribatur, quam participent. Sed quicquid ſit de Dæmonibus illis bonis, eorumque officiis ac miniſteriis: *Secundo* firmum eſto ex Scriptura ſacra, non alios exiſtere ſpiritus, quam *bonos* illos a Creatore conditos. *Pſalm.* CIV, 4. inque obſequio Dei conſtantes, & *malos* illos Apoſtatas, de quibus ſupra. Bonorum officia & miniſteria in ſacra Scriptura paſſim deſcribuntur tum reſpectu Dei, tum etiam reſpectu hominis: *ibi* in glorificatione Dei & exſecutione mandatorum ejus operoſi ſunt. *Pſalm.* CIII, 20. *Eſai.* VI, 2. *Luc.* II, 13. *Apoc.* V, 3. *hic* in cuſtodia piorum, in viis ipſorum, avertendo varia mala, reſiſtendo Diabolo, denique deducendo ſub finem vitæ ad veram quietem & felicitatem. Vidd. loca ſacræ Scripturæ huc pertinentia. (t) *Tertio* id quoque in liquido poſitum eſt, ſpiritus hos ſ. Angelos bonos ſenſibili quodam modo cum hominibus agere & converſari, & quidem quod olim id factum ſit ſæpius, nullum omnino dubium eſſe poteſt ei, qui Scripturam S. Verbum Dei admittit, quippe quod vel ſexcentis locis de Ange-

 Io-

(t) *Hebr.* I, 7. *Pſ.* XXXIV, 8. XCI, 11. *Luc.* II, 9. *Iob.* V, 4. *Matth.* II, 13. *Luc.* XXII, 43. XVI, 22.

lorum apparitionibus, sermonibus, auxilio & ope piis lata testatur, ita, ut non modo externa aliqua species visa & vox audita sit, sed & fructus & effectus reales secuti sint. (u) Nec, mera phantasmata & imaginationes fuisse, quis putare potest, cum non solum angeli isti Spiritus in sacra Scriptura dicantur: quæ vox naturali significatu substantiam, licet incorpoream, denotat; sed & substantialia prædicata angelis istis tribuantur, veluti stare coram throno Dei, intueri faciem Dei, adorare Filium Dei &c. eorum ministerio legem datam esse, & Evangelium de Christo hominibus prædicatum. (x) Hæc, inquam, pro meris phantasmatibus & imaginationibus interpretari perinde est, atque illudere Spiritui S. per Scripturam loquenti, januamque aperire infinitis literæ cavillationibus. Sed nec legati Dei, vel Prophetæ duntaxat intelligi possunt, sed vel ipse Filius Dei, viri forma apparens, vel angeli specie illa conspicui. Quid enim, num homo merus fuit, qui Mosi in rubo ardente apparuit? qui Manoæ, ejusque uxori apparuit, et in flamma

(u) Vid. *Genes.* XVI, XIIX, XIX, XX, XXI, XXII, XXXI. *Exod.* III, XIV. *Num.* XII. *Iud.* XIII. 2. *Sam.* XXIV. 1. *Reg.* XIX. *Zach.* I. *Matth.* XXIIX. *Luc.* I, II, &c.

(x) *Dan.* VII, 10. *Matth.* XIIX, 10. *Hebr.* I, 6. *Ps.* XCVII, 7. *Gal.* III, 19. *Luc.* II, 10.

ma altaris descendit? Qui Dux erat populi Israelitici, Zachariae apparebat in templo? &c. Iam demum ratiunculis quibusdam & præceptis hypothesibus pertinaciter negare velle, Spiritum assumto corpore apparere, & ita sensibili modo cum hominibus agere posse, cum manifesta sit litera sacræ Scripturæ, tam stulti & malitiosi est animi, ut nulla spes fere supersit revocandi ad veritatis limites; cum præsertim e sacra Scriptura id quoque constet, angelos esse *Spiritus potentissimos*, (y) qui proinde corpora assumere, terminare & varias figuras dare potuerint naturali potentia. (z) Alias philosophico instituto indagare solicitius modum, quo apparere, & effectus in corpore edere potuerint, haud nefas fuerit, modo non veritati primæ conatus resistat.

§. VI.

Cum vero nec naturam suam deposuerint boni angeli, nec ministeriis & officiis suis privati sint, per se patet, adhuc hodie sensibili specie apparere posse, opemque ferre hominibus: immo fieri id adhucdum, & nostris temporibus sæpe factum esse, subinde singulari Dei provisu, constat ex historia fide digna. Neque in exemplum addu-

Adhuc nostra ætate angelos bonos sensibili modo versari inter homines, & effectus sensibiles edere singulari Dei provisu.

(y) *Psalm.* CIII, 10.
(z) Conf. *Io. Ad. Osiander Theol. Cas.* p. 526.

adducam h. l. Socratem, de quo *Plutarchus*, (a) quod sæpe amicis dixerit: *præsentem a se spiritum assidue percipi, qui & a malefactis, & a periculis ipsis antevertat.* Sed nec illud *Bodini* in Libro de *Dæmonomania Magorum*, (b) ubi ait, se ex homine, qui adhuc vivat, audivisse spiritum quendam esse assiduum ipsius comitem, quem cœperit agnoscere, cum annum fere trigesimum septimum ageret, de quo porro ibi narrat, quod ipsum bonus Spiritus ad omnia pietatis officia excitaverit, qui tandem cum Deum rogasset, ut sibi spiritum illum ministrum monstraret, super lecto puerulum, veste alba, in purpureum colorem inclinante, indutum, vultu formaque admirabili, conspexerit. Sed e Protestantium Historiis illud observo, quod B. *Pfeifferus* (c) ex Melanchthonis scriptis recitavit, quomodo nempe A. CIƆIƆXXIX. *Philippus* hic & *Simon Grynæus* Spiræ, durante ibi conventu Protestantium & Catholicorum, moniti sint de summo periculo, Simoni a Pontificiis intentato, idque factum a Viro quodam penitus ignoto, nec deinceps unquam viso, vel explorato: angelo pro-

(a) in libello de *Dæmonio Socratis*.
(b) L. I. c. II. p. 20. sqq.
(c) in *Anti-Enthusiasm.* p. 28.

procul dubio, a Deo misso, ad eripiendum Grynæum è vinculorum destinatorum ipsiusque vitæ periculo; quomodo sane impletum est illud *Psalmi* XCI, 11. *Angelis suis præcepit de Te ad custodiendum Te in omnibus viis tuis.* Quod & ipse *Pfeifferus* expertus est singulari Dei beneficio, missione nempe angeli acclamantis, & nominetenus sonora voce *Augustum* compellantis, è somno excitatus, ignis, jam lectum, in quo decumbebat, comprehendentis, flammas evasit. Conf. quod *Spizelius* annotavit de *Jac. Reybingio*, (d) & alia plura apud exemplorum Collectores.

§. VII.

Ex quo tamen nequaquam sequitur: posse quempiam extraordinarias ejuscemodi Dei dispositiones ac revelationes per bonos illos spiritus expetere a Deo aut expectare. Nam *primo* temerarium & impium est, a Deo exposcere ea, quæ singulari, nec nobis cognito consilio pro summa sapientia ac potentia aliquando disponit & ordinat, super quibus vero nulla unquam promissio facta est nobis, aut mandatum datum, ut in fiducia erga Deum, & nomine Jesu petere queamus. *Ne existimet homo ille, se quicquam*

Non tamen a Deo expeti posse ad thesauros detegendos.

 acce-

(d) in *Templo honoris reserato* p. 69.

accepturum a Domino, Iacob. I, 7. Nec *secundo* ulla spes concipi potest ex eo, quod Deus piis hominibus, in viis suis ambulantibus aliquando singulari & mirabili modo per ministrationes spirituum subvenit in instanti periculo; fore, ut extra vias evagantibus & *carnalia* agitantibus *consilia* simili ratione succurrat. Quid enim? annon perversæ cogitationes & carnalia penitus sunt de sideria thesauros in terra abditos angelorum opera mirabili effodere seque ditescere velle? Promisit Deus benedictionem suam orantibus, & pro modulo vocationis laborantibus. Istum DEI ordinem legemque transgredi, & extraordinaria DEI ac mirabilia Cœlituum advocare subsidia, in dedecus Creatoris, ipsorumque spirituum contemtum vergit, utpote quorum ministeria sunt divina, (e) quippe a DEO ordinata & emissa; at Deum extraordinario quodam & admirando modo dispositurum angelorum suorum ministeria ad hominum vanorum libidines, profanaque consilia explenda, simpliciter sanctitati ipsius & Majestati repugnat. *Tertio* in summum se periculum praecipitant, qui ad ejuscemodi consilia angelorum opera requirunt: nam cum *Satanas in angelum lucis* se figura

(e) *Hebr.* I, 14.

figurare queat & ſoleat, (f) facile pro albo, ut ita loquar, id eſt, bono angelo, atrum & malum obtinent ad perniciem ſuam. *Quarto* via ſternitur manifeſto ad idololatriam : nam cum ejuscemodi theſaurarii, ut ita loquar, angelos ſ. ſpiritus bonos ad ſcopum hunc ſibi conciliare ſtudent; id non fit ſine ſubjectione aliqua ſuperſtitioſa pro beneficio exhibendo & exhibito, cui vero repugnat clarum DEI verbum. (g)

§. VIII.

An in noſtro Caſu quaeſitum fuerit a Deo & bonis angelis auxilium ? ubi primo rationes pro affirmativa.

Sed nec de noſtris *Theſauripetis* dici poteſt: eos a *bonis Spiritibus*, angelis nempe, DEI opem quaeſiviſſe aut quaerere voluiſſe. Etſi *primo* in genere de *ſpiritibus* loquantur, nec determinate de malignis p. 3. 4. vocant *praeterea* ſcientiam ſuam evocandi & conjurandi Spiritus **eine Geiſt-Kunſt**/ quam *Theoſophiam pneumaticam* Relatio p. 5. appellat: quaſi nimirum, ut illi quidē putabant, ars ſit divina, divitiarum gratia acquirenda. *Tertio* memorant principem ſpiritum in ſole *Ocbum*, cum ſpiritus non in ſole habitent: *quarto* ſpiritum Nathael ſub illo principe inſigniunt p. 9. *quinto* ſuperliminaribus ſanctiſſimum nomen TETRAGRAMMATON inſcri-

(f) 2. *Cor.* XI, 14.
(g) *Col.* II, 18. *Apoc.* XXII, 9. & XIX, 20.

inſcribunt: Precantur Orationem Dominicam, tanquam in nomine Iehovae rem ſuam auſpicaturi. *Sexto* p. 16. muniunt ſe ſigillis adverſus malos ſpiritus p. 17. *Septimo* ſanctiſſima Dei nomina compellabant, *Adonai*, *Iehova*, immo *octavo* Salomonis Regis *claviculam*, quam vocant, inter ſubſidia artis ſuae numerant p. 8. Si enim recte rem inſpiciamus, & circumſtantias conſideratius penſitemus: patebit, eos nullo modo DEum voluiſſe ſibi conciliare cum bonis angelis.

§. IX.

Reſpondetur ad rationes & oſtenditur theſauripetarum deteſtabile conſilium ex ipſis circumſtantiis.

Equidem fuere, qui etiam malorum Spirituum effectus & opera mirabilia, perque inſtrumenta ipſorum patrata ad ipſum DEum, tanquam Autorem retulerunt, vel ad bonos angelos, quos per excellentiam vocant *ſpiritus* ſed non ſine DEI blaſphemia, utpote qui per ejuscemodi hypotheſes in DEum malignum malignorumque Diaboli operum conſortem & colluſorem mutatur. Neque hoc loco temerarii noſtri theſaurifoſſores DEum ſincere & cum fide ac religioſa ſubmiſſione ſuſpicere potuerunt vel voluerunt. Nam *primo* norant, & noſſe debebant, DEum angeloſque bonos non moveri vel conciliari per enunciatas adjurationes & ci-

tatio-

tationes, quales hi miseri proferebant. Vid. p. 17. & 18. Cum neque Majestati summae DEI conveniat; immo ne cogitari quidem de eo debeat, neque sanctorum angelorum excellentiae, neque libertati ipsorum nobilissimae, pati se ad certa quaedam superstitiosa blasphemaque verba citari & comparere. Precibus exorandum est a DEO, quo opus habemus, non vi extorquendum. *Invoca me*, inquit Dominus, *in die angustiae, & eripiam te, & glorificabis me. Psalm.* L, 15. DEI verbo niti debet fiducia nostra, non ficto & superstitioso, juxta illud *Psalmi: quaerite* (sc. dixisti) *facies meas; itaque facies tuas, Iehova, quaero. Secundo* ex hoc quoque, si recte attendissent, consilii sui indolem dijudicare potuissent stulti homunciones: quod Principem ex regno solis, Ochum, ad mandata Nathaeli, subdito, danda circa thesaurum, & ejus auxilium implorant; quod institutum meras deceptiones fraudesque Diaboli sapit. Nam neque ex Scriptura, neque lumine naturae, aliquid nosse poterant de Republica illa spirituum, multo minus de nominibus eorum & imperio aliorum in alios, & habitaculo ac regno Solis: unde non nisi è Diaboli suggestionibus jam olim apud ethnicos efficacibus ad

 apo-

apostasiam a DEO & Domino nostro JESU Christo, & provehendam idololatriam emanare potuerunt. Huc sane tendebant gentilium deliria, quando spiritus variae naturae, variarum occupationum & beneficiorum fingebant, ut supra notavimus. „Si enim ejuscemodi den„tur v. g. aërei, aquei & terrestres, item superio„res, qui superiora elementa inhabitent, & „cœlestes, qui cœlum empyreum inhabi„tent, vel in sideribus locum suum habeant, quo respicit ille fictus solaris *Och*: si appareant hominibus & illis sese adjungant, qui fructibus agrorum in lucem promovendis praesint, thesauris incubent, magna beneficia possessoribus conferant, quî non movebitur ὄρεξις illos adeundi, consulendi? Hinc & *Henricus Nollius* Physicae Hermeticae Autor ex *Paracelso* scribit: **Wer sich zu ihnen verbindet und verschreibet/ dem geben sie Kunst und Gelds genug: sie wissen auch unsern Sinn und Gedancken/ damit wir sie denn leichtlich bewegen/ daß sie zu uns kommen.** Conf. *Io. Ad. Osiander*. in Theol. Cas. (h) Unde *tertio* si rem recte aestimemus: in ejuscemodi implorationibus & evocationibus adjuratoriis *collusio cum diabolo* s. genio infernali satis manifeste se prodit, ut infra amplius

(h) p. 479.

plius ostendetur. Nam cum tenebriones illi, thesaurifossores, ad minimum non certo fundamento nitantur, DEum sibi propitium esse in hoc negotio, sive angelos bonos conciliari, ex adverso potius ex memorata modò Nathaelis & Ochis evocatione aliisque circumstantiis concurrentibus ad minimum augurari vel suspicari potuerunt, malum infensumque DEO genium subesse debere, cujus auxilium implorent; Et ita tacite jam in Diaboli opem & auxilium conspirabant, juxta illud:

Flectere si nequeo Superos, Acheronta movebo.

§. X.

Quarto quam desperata itaque, quamque injuriosa in DEum, *Creatorem* & *Regem* nostrum, est machinatio isthaec, qua insuper habita eius providentia rerumque directione, uti vel è scriptura, vel naturae lumine nobis constat, ad malorum geniorum opem & auxilia vel *directe* & *immediate*, vel *indirecte* & *interpretative* decurritur! *Annon populus DEum suum quaeret, sed pro vivis mortuos? id est*, idola erunt pro DEO? Quo pertinent Diaboli, qui Dii non sunt. *Esa.* VIII, 19. Nimirum non in rebus tantum, salutem aeternam concernentibus, sed & temporalibus ad solum DEum confugiendum

Alia fundamenta adversus thesaurarios.

dum est, solique DEO serviendum, ut ait Christus *Matth.* IV, 20. *Ierem.* XVII, 5.7. *Maledictus Vir, cujus cor a Iehova recedit; benedictus vero, qui confidit in Iehova, ut sit Iehova fiducia ejus.* Ex his fontibus sine dubio *primum* promanarunt mandata illa divina pœnalia de incantationibus, pythonibus, hariolis &c. (i) Neque excusat, quod nominum divinorum mentio fit in recitatione verborum adjurationis: tanto magis enim delicti turpitudo hinc elucescit, dum nomen DEI turpiter profanatur adversus gravissimum DEI praeceptum: *Non profanabis*, vel *non assumes nomen DEI tui in vanum. Exod.* XX, 7. Ubi vix detestabiliorem profanationem nominabis, quam hanc, qua ipsum nomen DEI immediate in ejus dedecus & dehonestationem, & ad evocandas hostis infernalis fraudes pertrahitur. Hinc ipse *Cornelius Agrippa*, (k) quem *Delrio* in Disquisit: Magicis cum aliis *Archimagum* vocat, fatetur, *saepissime sub DEI & Angelorum nominibus malis Daemonum fallaciis homines obstringi, & eo periculosiora esse hic consilia, quo apparent* impe-

(i) Vid. *Deut.* XIIX, 10. 11. & Commentatores ibi: item *Esa.* VIII, 19. *Lev.* XIX, 31.

(k) Lib. de *vanitate scientiarum* c. 46.

imperitis diviniora: quo nomine *theurgiam*, quam vocant, rejicit. Conf. *Delrio.* (l)

§. XI.

Adhuc aliae rationes.

Si finem *quinto*, quem miseri hi homines sibi destinaverant, rectius ponderassent, *divitiarum* nempe *captationem*, facile potuissent animadvertere, a Diabolo, vel quovis malo genio non posse expectari *thesaurorum dispensationes:* nam si hoc in ipsorum facultatibus positum esset, thesauros colligere & distribuere hominibus; summum benignissimae providentiae divinae argumentum, & momentum ordinatae vitae inter homines periret, ingensque praesidium praemiorum dividendorum in manum Diaboli resignatum esse censendum foret, quod omnem sanam religionem tollit. Unde recte *Petrus Grillandus*, cujus integrum locum enotavit B. *Spizelius* (m) has Diaboli fraudes circa eruendos dandosque thesauros vocat foedissimas deceptiones & fraudes. Comprobavit *sexto* veritatem eventus: vel enim promissiones Diabolicae ita in fumum abiere, ut nihil prorsus praestiterit illis amicis suis malus genius, sed umbram pro corpore, lignum pro auro,

 ster-

(l) *Disquisit. Mag.* L. II. Qu. II.

(m) In der gebrochenen Macht der Finsterniß p. 70.

ſtercora pro gemmis dederit; vel aliunde furto ſurripuerit quaedam, quae in mancipia ſua transtulit; quod tamen non niſi raro, & ex arcanis, juſtiſſimis tamen, DEI cauſis, factum eſt: vel in mediis occupationibus theſaurarios ſuos oppreſſerit, aliquando etiam ſub ſpecie divini pacti, non accurate ſervati; vel in ſummam paupertatem per varios caſus fraudesque praecipitaverit, ut recte *Bodinus* in *Daemonomania* (n) ſcripſerit; *Quicunque divites ſe addicunt rebus Magicis, ut divitiis augeantur, fere in paupertatem abeunt, egentes vero tota vita paupertatem perferunt.* Nec male ſubjicit: *Bona dicuntur in Sacra Scriptura benedictiones, quia dantur a DEO, uti Jacob munus de gregibus, quos ipſi DEUS juſte dederat, Eſavo fratri offerens, accipe,* inquit, *de benedictione, quam dedit mihi Dominus. At cur theſauros humi conditos ſuis mancipiis non impertitur Satanas? Cur fame ſinit emori? cur panem mendicare miſere? Certe nec aliter vult DEUS, nec Diabolus poteſt.* Recte utique & vere. Poterat hic quaeſtio inſtitui de noſtris theſauripetis, qui in propoſito ſuo, re infecta, perierunt: *An, Diabolo peculiariter procurante & operante, mortem oppetierint?*

(n) Lib. III. c. 3. p. 258.

rint? Quam quaeſtionem vero infra commodius tractabimus. Nunc ad exemplorum Collectores *remiſiſſe* ſuffecerit; *Remigium*, *Oſiandrum*, *Bodinum*, *Spizelium* ll. cc. Quibus nos deinceps commodiore occaſione ſubjicemus exempla ab his non obſervata.

§. XII.

Equidem obtendi poterat, *virunculos* illos *metallicos* (**Berg-Männlein**) qui tamen non niſi daemones ſunt, ſaepe magnos terrae theſauros detegere, vel ſaltem non nocere theſauri foſſoribus, ſed laetos circumcurſitare in fodinis, tripudiantes quaſi ſuper effoſſione metallorum, adeoque DEUM per malos genios aliquando theſauros diſpenſare. *Reſpondetur primo*, non ſequitur: ſi aliquando daemonia mala aliquid permiſſu DEI in hominis uſum detegunt, ea propterea implorari, aut ad officium illud adjurari poſſe. *Secundo* ſi Diabolus aliquid theſauri in ſpeciem praeſtat, tamen Diabolicum venenum ſemper ſubeſt, *id eſt*, ex proprio id addit, ut decipiat, & ſecuriores opprimat; alio tempore vel turbat operarios, vel exterret ſaltim. Tales in fodinis quibusdam verſari, tradit *Georgius Agricola*, quem non ſine ratione eruditiſſimum & acerrimum rerum metalli-

Dubium de daemoniis terrenis ſolutum.

tallicarum investigatorem vocat *VVierus* (o) idem, qui exempla *Annaebergici Daemonis*, *Schnebergici*, & *Cobalorum*, qui vocantur, explicuit, quorum prior *duodecim operarios* flatu interfecit in specu, qui *Corona rosacea* appellatur. Cui non dissimilis conatus spectri Diabolici fuit, si *Krempio*, custodi, & *Beyero* in *Relatione* Principali p. 25. fides habenda: quorum prior testatur expresse, se *spectrum*, *pueri septem vel octo annorum specie*, *vidisse*, qui aliquamdiu hinc inde se motitaverit, & per tugurioli januam sensibilem admodum halitum efflaverit, haud dubie omnes eodem in tuguriolo suffocaturus, si quidem divinum Numen permisisset. De *Cobalis* s. *virunculis montanis* idem observavit, quod aliquando societatem cum operariis, & negotiosos se simulent, sed sine effectu; graviter vero laedant lacessiti, & vel propter cachinnos duntaxat. Ita videmus, spiritum deceptorem varias artes exercere, variasque figuras induere, variaque captare consilia, tantum ut noceat & in retia sua trahat imprudentes. *Tertio* nec eadem dijudicandi ratio est casuum, ubi jussu Magistratus, qui jus habet territorii, & in illa, quae in eo continentur,

(o) L. I, de *praestigiis daemonum* p. 89.

tur; ordinaria via mediisque, thesauri vel ipsius naturae, vel studio abditi, fossorum opera extrahuntur; & illorum casuum, ubi daemonum auxilia & media magica quaeruntur. Ibi enim, in priori genere, precibus & fideli opera res perficitur, & ingentes auri & argenti thesauri ex abditis terrae eruuntur in usum communem humani generis, etsi cacodaemon invidia plenus erga homines sua subinde terriculamenta immittat. In hoc posteriore vero genere, ubi operarii nec justae vocationi innituntur, nec DEO se committunt, sed cum malignis geniis colludunt, conatus non potest nisi tristem nancisci eventum.

§. XIII.

Septimo lucem ausui thesauripetarum foeneratur usus subsidiorum, quibus instructi erant. Relatio, Principali autoritate edita, mentionem facit *Claviculae Salomonis*, Filii Davidis, & *Fragmenti* MSti sub titulo: *Requisita ad citationem spirituum necessaria*, quem librum *VVeberus* nuncupabat *Fausti* **Höllenzwang.** Nec mirum est, ejusmodi homines, cum malis geniis commercium habentes, vel habituros, jactare antiqua Patrum piorum monumenta, vel ab aliis speciosis his titulis falli, sicut nostri

Septimum fundamentum, unde detestabile thesauripetarum consilium apparet, ubi de Clavicula Salomon. & Fausti **Höllenzwang.**

tenebriones, *Claviculam Salomonis* jactantes, quale quid Salomonem Regem ſcripſiſſe falſiſſimum eſt, nec ullo antiquitatis teſtimonio probabile. Et ex ipſius ſcripti futilitate fraus patet, quam pridem detexit *Baptiſta Segnius*. (p) Sic retro prorſus ad ipſum Adamum usque adſcendunt *Bibliothecarii Magici*, ejusque Angelum quendam cuſtodem, ſi Diis placet, qui fundamenta ſuppeditaverit Magiae. *Enochi* inprimis monumenta laudant, quae in hoc genere Magiae ſcripſerit, cujus vero figmenti vanitatem exacte diſcuſſit *Bangius* in *Cœlo Orientis*. (q) Recurrunt etiam *Kabbaliſtae practici* ad illas nugas, ſuasque artes magicas illis veſtire tentant, quanquam haud abs re viri, antiquitatis orientalis remotiſſimae periti, jam Sabaeos tempore Abrahami cum idololatria Magiam Diabolicam exercuiſſe, & monumenta magica ſcripſiſſe notent, quorum aliqua recenſet *Maimonides* in *More Nevochim*. (r) Addatur *Hottingerus* in *Hiſtoria Orientali*. (s) Unde etiam conjiciunt; illa Scripturae loca, *Deut.* XIIX, 10.

(p) Lib. de vero *ſtudio Chriſtiani* c. 7.
(q) *Exercitatione* I. tota.
(r) part. III. cap. 29.
(s) Lib. I. cap. 8. de *Relig. Sab.*

10. sqq. & *Levit.* XIX, 26, 31. maxime Sabaeis illis opposita esse, quibus DEUS divinationes, praestigias, magiam, hariolationes & veneficia prohibuit, & ejusmodi professos è Republica penitus vult remotos. Quod attinet *Fausti foetum*, quem vocat **Höllenzwang**/ ex praetenso Autore, *Archimago* & *Incantatore*, cujus farinae sit? dijudicari potest. Nihil vero certi suppetit de *Fausto* illo famoso, & cordati viri pro fabula Historiam istam a bono *VVidmanno* concinnatam declarant. Vero simile est, in exemplum & terrorem maleferiatorum studiosorum librum conscribillatum esse eo tempore, quo artes magicae admodum invalescebant, & spiritus familiares passim affectabantur a Cultoribus literarum. Vid. *Osiander* de *Magia* (t) & *Io. Ge. Neumann*, **in der Betrachtung des sogenannten** Fausti; qui tamen & ipse percensens fabulam errat, dum saepius **Kuntling** pro **Knittlingen** scribit, istumque pagum patriam Fausti fuisse falsò putat, ac *VVittenbergam* pro *VVürtemberga* a quibusdam esse scriptum autumat; quod & ipsum sine omni fundamento asseritur. Vid. *Osiander* de Magia l. c. Quanquam vero illa *Fausti historiola*

(t) p. 73.

la (u) memoret, hominem iſtum apparatum haud exiguum Librorum magicorum, queis conjurationes ſpirituum, ſuperſtitioſi characteres & libri continentur, collegiſſe avideque legiſſe, non tamen librorum, ab ipſo conſcriptorum, meminit. Interim ex his theſauritoſſorum noſtrorum praeſidiis conſtat manifeſto, magicis artibus fuiſſe deditos, & in id ſtudium curamque incubuiſſe, ut in illis informarentur, magicisque notionibus imbuerentur: *VVeberum* inprimis, Studioſum, lucri cauſa ejusmodi libros venales propoſuiſſe, cum potius concremandi fuerint, praevia Scriptura Sacra, in qua legimus; *Epheſi multos ex iis, qui curioſa* (περίεργα) *exercuerant, comportaſſe libros, & exusſiſſe in conſpectu omnium.* (x) Conf. *Oſiander* (y) & *Delrio*, (z) qui rectè ſcribit: Non poſſe ad homines transmitti, nec legi, nec retineri: ſed eſſe igni tradendos, quanquam deinceps quaedam addat, quae ex domeſtica hypotheſi, *id eſt*, pontificia, fluunt.

§. XIV.

(u) Norimbergae recuſa cum annotatis *Pfitzeri* P. I, c. 3.
(x) *Act.* XIX, 19.
(y) §. 136.
(z) *Disquiſit. Mag.* l. c.

§. XIV.

Octavo apparatus clinodiorum, *ist est*, medi-orum magicorum, qui apud theſauripetas in-ventus eſt, ſatis teſtatur de conſilio maligno: nam, ut *Relatio* habet, inter alia, apud *VVeberum* in menſa tugurioli expoſita, jacebant cha-racteres magici, ſigilla magica, quibus certae fi-gurae impreſſae, voces ſuperſtitioſae & barba-rae, figurae Druidum, ſententiae ex verbo DEI v. g. *Vincit Leo de tribu Iuda*, nomen ſanctum *Adonai*: Roſarium pontificium: ſcripta magi-ca, de quibus ſupra: Evangelium Iohannis &c. Neque vero in promtu tantum erant illa me-dia, ſed ex parte vis illorum ab ipſis credita & applicata. Sic *VVeberus* manu roſarium ſuper-ſtitioſe geſtabat: idem ſuperliminaribus *Tetra-grammaton* inſcripſerat, praeterea confeſſus eſt characterum vim ex libro **Höllenzwang** ad amatorios ignes puellarum accendendos: ſic de ſigillo plumbeo magnam quandam inque manuſcripto expreſſam vim jactitabat: Sic cir-culos ducebant, verba adjuratoria enunciabant, ut ſupra. Huc pertinet ſuperſtitioſus nummo-rum ejusdem figurae numerus. Haec & talia manifeſto colluſionem cum Diabolo indicant. Nam *primo* quid illae figurae, ſigna, ſigilla &c.

Octava ratio, ubi de Sigillis & Characteribus.

E efficа-

efficaciae vel virium habere possunt ad evocandos spiritus, thesaurorum indices & datores? nihil prorsus neque naturalis virtutis inde a creatione rerum inditum, neque supernaturalis a Deo extra ordinem concessum: non illud, quippe neque materiae isti, neque formae aut figurae impressae aliquid ejuscemodi virtutis inesse potest: sunt enim per se res inanimatae, certa tantum quantitate determinatae, nullam operandi vim, nedum in spiritus, habentes, ut coerceri possint: non hoc, supernaturale quid: prorsus enim incongruum est divinae providentiae, quae justa & sancta, res mortuas, arte factas &c. praeter naturam suam elevare in obsequium & ministeria Diabolica hominibus profanis praestanda. Unde, si quando effectus aliquis sequitur usum characterum, annulorum, sigillorum vel imaginum, id totum a daemone fieri certum est, & ejuscemodi signa sunt ejus veluti sacramenta, queis sibi vel de novo devincit mancipia sua, vel confirmat, ut nimirum credant: Ipsum ad nutum illorum praesto esse, ut in credulitate sua ac superstitione magis magisque obligentur & adstringantur. Conf. *Delrio*, (a) *VVierus*, (b) *Frommannus*. (c)

§. XV.

(a) *Disquis. Mag.* L. I. c. IV. Qu. I.

(b) De *praestigiis* L. IV. p. m. 364.

(c) De *Fascinatione* L. I, P. II. Sect. II, c. 19, 20.

§. XV.

Excipit quidam Anonymus apud Fromman-„num l. c. Die Characteres, welche nach him̃-„lischer Influenz imprimiret werden/ geschehen „aus Gewalt menschlicher Natur/ welche das „Gestirn meistert/ wie in der heiligen Schrifft „gemeldet wird: Sapiens dominabitur astris. „Wo ein Character etwas würcket/ ists gleich-„wohl Göttlicher Ordnung nach vor natür-„lich zu rechnen/ als eines Krauts Tugend. „Wie der Salvien-Geruch von GOTT durch „seine verordnete Mittel herkommt/ also der „Wörter und Character Krafft auch derglei-„chen. *Rursus*: Omnium rerum tam sub-quam „supra-lunarium, herbarum & characterum no-„minumque virtutes a DEO oriri. Magum, „omnemque omnino hominem, qui confor-„mem verbo divino vitam agit, tantam per Dei „sapientiam & connatam virtutem habere po-„testatem, ut non tantum terram, feras „equos & boves ad placitum suum regere, sed „& cœlo, ejusque incolis, videlicet planetis, o-„mnibusque firmamenti rebus imperare & pro „sua voluntate, velut armenta cum gregibus, „cogere queat. Connata itaque sua virtute „magum per verbum s. voluntatem suam cha-

Exceptionibus occurritur, ubi de astrorum influxu in Characteres & Signaturas.

„racteribus ſeparatas cœleſtium vires poſſe im-
„primere, iisque Medici inſtar, herba ad mor-
„bum utentis, uti poſſe ſtatuit. Conjungit idem Autor imaginationem ceu initium, principium coactivum, vires cœleſtes ſeparatas, & ſubjectum terreſtre, characteres nempe. Sed reſpondetur: I. hypotheſis illa, naturam vires ſuas in verba, in characteres & ſigilla imponere, vel: ſigilla & annulos ſub certo cœli aſpectu ſculptos, de viribus conſtellationis participare, quod *Philoſophi characteriſtici* volunt, ne ſpeciem quidem ullam veri habet, nec probari poteſt. II. Conceditur quidem influxus aliquis ſuperiorum in haec inferiora, & efficacia quaedam, nec vel DEI potentia, vel metallorum virtus negatur; ſed determinatum iſtum influxum cœli in certos characteres unde probabunt? Nonne recipiendi aptitudo requiritur in ſubjecto? quomodo de illa conſtabit? & quomodo è naturalium rerum virtute & efficacia artefactorum vires inferentur? ubinam proportio eſt, quae ad recipiendum requiritur? III. Corpora ſublunaria ex ordinatione Creatoris ſuo modo è ſuperiorum ſ. cœleſtium corporum motu & actionibus dependent, & ab iis varie alterantur, ſed materiae capacitas & paſſiva

quae-

quaedam recipiendi potentia ibi manifesta est; quae vero in verbis, metallis signatis, characteribus, sigillis nulla specie probari potest. IV. *Verba* sunt signa mentis ad communicandos conceptus instituta: ea ultra naturam suam finemque, ad evocandos spiritus & coercendos, dirigere, nugacissimum & stultissimum est. Unde enim quis novit, verba illa, si praesertim barbara sint, nec sensum edant, a spiritu percipi? Unde intentio verba proferentis innotescit? Quo medio intellectui spiritus communicatur intentio dicentis? Quae vis ad cogendum sive determinandum vel alliciendum spiritum liberum? Conf. *Frommannus*. (d)

§. XVI.

Sed ad verbum DEI exactius rem perpendemus: *Argumentamur*: Quae consilia sapienti DEI regimini, gloriae JESU CHRISTI directe adversantur & blasphema sunt, eorum approbatio & effectus a natura, sive in se considerata, sive comparative accepta, non expectari potest. Atqui certis characteribus, signaturis, verbis, figuris, variisque aliis ceremoniis spiritus conciliari posse homini ad cumulandum ipsum

(d) L. I. P. II. c. 20. & alii Scriptores de Characteribus, in quibus tamen selectus habendus.

psum beneficiis corporalibus, repugnat regimini DEI sapienti & gloriae JESU CHRISTI. E. Assumtionem probamus; I. enim rerum mortuarum & arte factarum, figurarum, variarumque ceremoniarum usui & praxi indere vim praeter ipsarum naturam & praemia, veluti conciliationem spirituum, & varia ac singularia beneficia ab ipsis participanda, index est mentis non sapienter providae, sed superstitionem & vanitatem admodum amantis. II. Inconveniens prorsus est excellentiae spirituum, ad ludicra illa alligari, illis velut subjici, & nobilissimas creaturas Conditoris ad crepundia ista deprimere. III. Comprehendi non potest, cur Benignissimum Numen tanta mysteria, si fuerint, non in Verbo suo vel Lumine quodam rationis manifestaverit, cum tanta vitae humanae auxilia concernant, quae facile ad idololatriam possent seducere. Porrò cum preces in nomine Christi ad institutum evocandi spiritus, auxiliatores, adhibentur, patet, intolerabilẽ abusum meriti Christi hic versari, utpote quod hîc non per media, in S. Scriptura praescripta, applicatur, sed per superstitiosa & arbitraria inventa, in summum dedecus Mediatoris, Gloriae crucis Christi, quae corrumpitur, dum ejus fructus trans-

transfertur praeter misericordis DEI intentionem ad res temere & nugatorie susceptas, evocationem nempe spirituum, uti praetendunt: cujus consilii haud ulla ratio vel e naturae, vel gratiae lumine afferri potest: neque e Verbo DEI juxta sensum a DEO inspiratum & media divina applicatur, sed in meram figuram enervatur, inque ea collocatur fiducia, quod ipsum idololatria est. Praeterea Crux Christi cum signis magicis commiscetur. Accedit profanatio Nominis DEI & Verbi divini in universum, uti non modo è Casu nostro constat, sed & aliis ad argumentum hoc pertinentibus. Sic *VVierus* „(e) notat, Magos ita inquirere thesauros: Vir„ga avellanae, tribus signata crucibus, conjura„tur non modo superstitiose, sed & impie & „blaspheme: adduntur characteres cum bar„baris nominibus, & in fodiendo leguntur Psal„mi: De profundis, Missa, Misereatur nostri, „Requiem, Pater noster, Ave Maria, & Ne nos „inducas in tentationem, sed libera nos a malo &c. Quod quid aliud est, quam venerabili DEI nomini vim inferre, & sacrosancto ejus Verbo ad tegendas dæmonii præstigias in contumeliam DEI & Domini nostri JESU CHRISTI,

(e) De *praestigiis* p. 365.

STI, qui humani generis amore victus illud ipsum verbum Evangelii è sinu Patris deprompsit promulgavitque miserorum & perditorum hominum causa, ut, cum gratia excidissent, ex hoc verbo in gratiam se receptos discerent, haberentque certa & expressa divinae erga se voluntatis testimonia, quibus se in veris animorum consternationibus & ancipitibus distractorum sensuum fluctibus erigerent & erudirent. Conf. *Peucerus* (f) & ex eo *VVierus* (g) cujus verba in SSacra fundata enotari merentur ista: De ge-
„nuino, ait, Sacrae Scripturae usu sic *Timotheo*
„scribit *Paulus*: Omnis Scriptura divinitus in-
„spirata est utilis ad doctrinam, ad redargutio-
„nem, ad correctionem, ad institutionem, quae
„est in justitia, ut integer sit DEI homo ad omne
„opus bonum apparatus. Item *Romanis*: Ev-
„angelium est potentia DEI ad salutem omni
„credenti. Ad hos usus, nimirum ad renovan-
„dam hominis naturam corruptam traditum
„est DEI Verbum. Haec praestat fide appre-
„hensum in cordibus credentium, cooperatio
„Spiritus S. qui per Verbum efficax est, non, ut
„mentitur Diabolus, a sceleratis & impiis ejus
mini-

(f) De *divinationibus*.
(g) l. c.

„ministris prolatum, alias exerit vires, quam „quo destinatum ab initio fuit. Cumque „pronunciet DEI Lex: Non assumes nomen „DEI in vanum: non enim insontem habebit „DEUS eum, qui assumserit nomen Domini, „DEI sui, in vanum: certissimum est & irrefra„gabiliter verum, qui ejuscemodi incantationū, „Scripturae Sacrae fuco velatarum, ritibus & „modis utuntur, certissimas eos manere poenas. Quare si qui effectus sub horum verborum pallio vel vere, vel fascino videntur consequi, Daemonis esse opus ne dubites. Nec mirum est, Diabolum ipsum fucos ejusmodi è verbo, nominibus & beneficiis DEI conquisitos approbare: fit enim illud in DEI ignominiam, impii insuper tanto facilius illa specie pietatis se decipi patiuntur, & sic collusiones suas cum daemoniis occultant, quasi tuentes se adversus Diabolum, qui tamen in hoc ipso cum illis conspirat. Accedit hoc loco, quod thesauripetae nostri sacra simul Festi Natalitii Christi nocte praeeunte profanarunt, loco piae praeparationis & quietis in Domino temerarium & impium facinus aggrediendo.

§. XVII.

Sed jam demum *octavo* tanto expeditior erit

Num thesauripetae

pacti sint cum Diabolo?

erit quaestio: *An rustici hi cum Studioso, quique cooperarii ejus fuere, pacti sint cum Diabolo?* Equidem expressam aliquam conventionem in negotio hoc thesauripetarum non reperimus, & collusionem aut pactum cum Diabolo intentum fuisse, *VVeberus*, Studiosus, constanter negat, immo non opus fuisse pacto cum spiritibus, utpote qui suppetias ferant gratis sine pacto, audacter asserit. Et sane si mens hominis illius respicienda sit & intentio, quae fuerit, difficile dijudicatu erit, cum solus DEUS sit scrutator cordium. Ex indiciis tamen externis ipsisque machinationibus & totius negotii contextu haud ita difficile est colligere, quid statuendum sit? Nam certum est *primo* ex Relatione, thesauripetas usurpasse & exercuisse sacramenta diabolica, ut supra dictum. His pactum tacitum inest seu implicitum in eum effectum, ut, qui illis ex praescripto maligni spiritus utuntur, effectum intentum obtineant, comparitionem nempe ipsius, & promtitudinem ad manifestandum non modo thesaurum, sed & eruendum & a praesentibus cum ipso obtinendum. Figurae namque illae, characteres, signaturae, circulorum ductus, abusus sanctorum nominum, verbi DEI & passionis Christi

non

non possunt ejusmodi effectum sortiri per se & naturam suam, ut supra dictum; necesse est itaque, ex maligni spiritus impositione originem habere & ritus illos, & quod ritibus illis tribuitur: nam bono Spiritui s. Angelo lucis ea velle adscribere, quae in abusum divini Numinis horrendum, meriti ac crucis Christi, uno verbo: contemtum Religionis & reverentiae erga DEUM, gravissimis erroribus, immo idololatria, stultissimis & absurdissime compilatis ceremoniis posita sunt; non nisi stupidissimi hominis est; Neque sane hi thesaurarii tam fuere simplices, ut haec ignorarint, *VVeberus* praesertim, Studiosus, quia, omnes perditissima aviditate auri & argenti obcaecatos fuisse, manifestum est, ut nec prima Christianismi rudimenta, nec ipsam sanam rationem attenderint, sed in institutum suum exequendum ruerint, & ita non inviti cum malo genio, media illa s. signa constituente, conspiraverint, atque consenserint in sententiam Diabolicam: si ritus istos perfeceritis; comparebo vobis, & faciam, quae vultis, nempe ut acquiratis thesauros abditos. Explicatius: Si excusseritis reveren„tiam erga verum DEUM, & fidem, verbo „Ejus debitam, eumque in finem abusi fueritis

 No-

„Nomine ipsius, & merito Christi cruce signa-
„to & oratione ipsius, measque leges & prae-
„scripta servaveritis, ac me Dominum agnove-
„ritis, cui & obsequamini, & a quo bona expe-
„ctetis; faciam, quae vultis, & explebo desi-
„deria vestra, ut thesaurorum fiatis participes.
Unde factum contrarium est protestationi VVeberianae erga me expressae, cum in lectulo aegrotus decumberet homo: dicebat enim: non opus esse pactum cum spiritibus, utpote qui sine pacto & sponte sua veniant, si supra dicti ritus consummati fuerint. Enimvero ipsam tractationem & usum rituum illorum superstitiosum jam conventionem implicare, cogitare debebat. Ita enim ratiocinari eum necesse fuit: per usum horum rituum cogitur spiritus, ut appareat & obsequatur, vel ex ejus consensu & instituto id fit, si rite expleverim ejus voluntatem in ritibus illis. Non prius locum habet; spiritus enim intellectu & voluntate praeditos per stultos, maleque cohaerentes ritus cogi posse ad obsequium, ab omni ratione abhorret, nec vel minimam sive in Scriptura, sive in natura speciem habet. E. necesse est, ut libere & ex consensu id faciant. Quid manifestius hic est conventione Diaboli & the-
sau-

ſauripetarum : ille ſacramenta ſua impia & in DEUM injurioſa praeſcribit & promittit: hi praeſcriptum accipiunt, & repromittunt obedientiam. Ille ſtipulatur ſibi obedientiam ad impios ritus peragendos: hi reſtipulantur ſibi theſauros acquirendos, neque tantum promittunt apud ſe, ſed etiam praeſtant ipſo opere.

§. XVIII.

Quod ut diſtinctius intelligamus; repetenda ſunt ſaniora, quae huc pertinent, principia. *Primo* Sacra Scriptura ipſa clare teſtatur; Diabolum ſibi aſſerere poteſtatem & facultatem diſponendi bona temporalia ſive vere, ſive ad decipiendum, & conventiones circa illa offerre. Illuſtre eſt exemplum Chriſti *Matth.* IV, 9. ubi Diabolus ad Chriſtum ait, oſtendens ipſi regna mundi & gloriam illorum: *Haec omnia tibi dabo, ſi proſtratus me adoraveris.* Quod quid aliud eſt, quam oblatio pacti ſ. conventionis? ubi ex parte Chriſti Diabolus ſibi ſtipulatur adorationem & ſubmiſſionem, pro qua viciſſim pollicetur Domino regna mundi. Famoſus quidem *Bekker* (h) haec reipſa ita facta eſſe negat, Chriſtum quippe in ſummo illo exinanitionis ſtatu ſibi finxiſſe, ac ſi revera adeſ-

Deductio amplior.

 ſet

(h) In *Mundo faſcinato* Lib. II. cap. 21.

ſet hoſtis, & contra ipſum pugnaret; ſed id Textui prorſus adverſatur, & tentationem Chriſti in merum opus imaginarium detorquet, Chriſtoque inſuper imputat falſos conceptus cum triſtitia conjunctos, immo impuros & peccato obnoxios, ſuperbiae nempe indices, ejusque motus impuros. Confer, quae *Synodus Edamenſis* reſpondit hîc, & ſummatim ſunt excerpta in Cl. Tentzelii Colloqv. menſtr. (i) Adde diſsertationem, Praeſide B. *Oſiandro*, Reſpondente Dn. M. Chriſtiano *Hochſtettero*, Tubingae habitam. (k) Docent id etiam hiſtoriae fide omnino dignae, quas ſi quis negaverit, eo ipſo ſimul omnem fidem hiſtoricam ejurabit. Priusquam unum alterumve exemplum adducamus, *primo* de indole pactorum diabolicorum quaedam annotanda ſunt, ut tanto facilius de noſtro caſu judicari queat.

§. XIX.

Diſtinctio pactorum Diabolicorum in expreſſum ſ.

Itaque *ſecundo* obſervanda diſtinctio inter pactum *explicitum* & *implicitum*, quam hactenus Theologi & IureConſulti communiter tere

(i) Ad Annum 1692. Febr. p. 109. ſeqq. Conf. Acta Lipſ. ad A. eund. ubi prolixius.

(k) Sub *titulo*: Claſſicum Paulinum ad pugnam ſpiritualem adverſus Rectorem tenebrarum hujus ſeculi p. 13. ſeqq.

fere retinuerunt, & adhuc tuentur. Pactum *expressum* simplicissime describitur: arbitraria & destinato animo facta conventio cum Diabolo mutuaque obligatio. Quae vero quam vana & ridicula sit, ex eo facile patet, quod Spiritus malignus semel a foedere DEI recessit ita, ut semetipsum implicuerit impossibilitati revertendi, itaque aversus sit a DEO, ut nec velit, nec possit vel ad veritatem profitendam se adstringere, vel ad bonum creaturae rationalis aliquid facere. Unde stultissimi sunt, qui cum Spiritu deceptore contrahunt, aut aliquid ab eo expectant. Etsi enim aliquando speciem boni fingat; tamen in fundo machinationum nihil nisi perncies hominis latet. Unde & miserrimi sunt, qui aliquid a Diabolo boni, veri, expectant, aut pactis ejus confidunt. Est enim *Pater mendacii, & mendax ab initio.* (l) Et quanquam speciem Angeli lucis assumat, tamen Satanas i. e. hostis DEI & calumniator ipsius, & filiorum ejus est. Equidem Baro *Valvasor* in Historia Ducatus Carniolani, (m) ex professo de pacto implicito acturus etiam pacti expliciti varietatem declarare aggreditur, & *sex species* enu-

apertum vel directum, & in tacitum vel implicitum: & expliciti subdistinctiones & judicium de illis, & an ad tertium genus referri possit factum thesaurariorum?

(l) *Ioh.* VIII, 44.

(m) Lib. XI, p. 71.

enumerat ex materia diversa: *primum* vocat expressum *corporale*, das leibliche Pact, wenn einer sich dem Teuffel mit diesem Beding übergiebt/ daß er mit Leib und Seel von einem Ort zum andern übertragen werde/ wie die Mantel-Fahrer und fahrende Hexen/ de quo quidem h. l. num revera ita se res habeat, ut corpora transferantur? non disputamus, quanquam non negemus. *Alterum* pactum expressum vocat *dolosum*, betrüglichen Verblendungs-Pact, wenn einer vom Teuffel das unsichtbar oder feste werden verlangt/ oder daß er verwandelt werde in einen Wolff/ oder daß er aus der Ferne Zeitungen bringen könne/ wie die Lappen juxta Schefferum in Lapponia. (n) *Tertium* pactum expressum vocat *superstitiosum*, den Abergläubischen Bund/ und geschicht/ wenn einer unterschiedliche Worte und Characteren die nichts nutz sind/ gebraucht/ nachdem er sie vom Teuffel hat erlernet/ e. g. Si quis a Diabolo edoctus sit ad compescendum serpentem adhibere verba: *Ossi, ossi, sta nequam serpens.* Huc refert pacta *implicita superstitiosa*, wenn man den Teuffel durch gewisse Characteren zu sich rufft. *Quartum* vocat expres-

(n) cap. 1. p. 151.

expressum naturale, wenn jemand mit dem Teuffel einen Pact macht/ daß derselbe ihn etwas lehren soll/ so gantz natürlich / ohne zauberische Vermittelung. *Quintum* pactum expressum vocat *Pseudosanctum*, wenn einer vom Teuffel erlernet durch andächtige/ geistliche/ oder sonst gute Worte etwas zu thun / als Geister zu citiren / Kranckheiten zu curiren und dergleichen. *Sextum* vocat singulare s. temporale, welche auf gewisse Zeit / und auf eine und andere Personen eingerichtet worden: Wenn zum Exempel die Hexen-Meister mit dem Teuffel einen Bund schliessen / daß er eine Crystall gebe/ darinnen sie dasjenige/ so zu erfahren verlanget wird / als Diebstahl/ Mord/ Raub und dergleichen erblicken mögen. Quae vero distinctiones, uti patet, materiam concernunt & distinguunt, ut plures sine dubio possint esse species, vel harum ipsarum una sub altera contineri. Sin quaeras: *An in casu nostro conventio reperiatur, quae ad unum horum generum referri possit?* Respondemus, equidem, ad *tertium* referri posse, videri queat, id est, ad pactum *superstitiosum*, quia thesauripetae verbis & characteribus usi sunt, quos a Diabolo didicisse videntur; non tamen imme-

diate ab ipſo Diabolo didiciſse conſtat; unde rectius ad pactum *implicitum ſuperſtitioſum*, quod Autor vocat, referas: malum enim genium certis characteribus & ritibus ad ſe vocarunt, qui cum effectu ſuo, ut ita loquar, neque a DEO ortum habere, ut ſupra oſtenſum, neque ad provocandos bonos Angelos ſ. ſpiritus adhiberi potuerunt. Itaque quanquam rituum & characterum illorum deſcriptionem, item libros huc pertinentes non immediate a Satana acceperint, ſed partim a parentibus, ut *VVeberus* quidem ait, jure haereditario (**das heißt recht den Teuffel im Erbe bekommen**) partim ab aliorum informatione; tamen originem res tota habet a Diabolo, qui effectum inde redundaturum promiſit primo paciſcenti, ſed cum conditione, ut etiam ad alios propagetur. Qui proinde iſtis ritibus & characteribus utuntur, eo ipſo tacite & implicite cum primo autore conſentiunt, Diabolo nempe, faciuntque ejus opus, quo a DEO & pietate deficiunt, quicquid ſimulator fingat.

§. XX.

Qu: An theſauripetae pactum naturale implicitum fecerint?

Sed de pacto hoc implicito & tacito nunc diſpiciendum amplius. Quaeritur: *An theſauripetarum delictum, in uſu ſignorum & cha-*

characterum constitutum, ad pactum Diabolicum, naturale implicitum, referri queat? Quae quaestio ex eo fundamento decidenda est, quod homines isti magiae studiosi vel totum suum institutum haud aliter considerarunt, quam ut naturale quid, seu quod, operatione naturae interveniente, desiderati effectus participes fieri queant: quod vero fieri non potuit, si leviter tantum rationis usum adhibuerint, uti supra commonstratum; vel ita ratiocinati sunt, se ritibus istis & characteribus supra naturae ordinem spiritum adepturos, qui etiam ultra & praeter naturae agendi modum ipsis thesauros daturus sit: quem spiritum vero non nisi malignum, ut supra, credere potuerunt. Priore remoto, alterum stabit, & existimandum, omnino thesaurarios nostros crasso & nefando pacto implicito contaminatos esse: non enim cogitabant duntaxat de mediis illis & symbolis, characteribus nempe & ritibus, sed ipso facto in usum & praxin deducebant, seque in eo spiritus maligni voluntati subjiciebant, expectantes comparitionem ejus, & porro facturi, quae praeceperat: quomodo & ipsum praestiturum, quae desiderabant, sibi promisere: sive autem naturaliter id praestiturus esset, sive praeterna-

turali modo, perinde est, nec absolvit a pacto, ad naturale tamen tunc demum referendo: si media naturalia fuerint, quod hic loci non ita se habet. Vide, quae de pacto hoc naturali disputat *Erasmus Francisci* adversus Baronem *Valvasorem.* (o)

§. XXI.

Implicitum quid? distinctio in ignorantiam vincibilem, & celebre exemplum ignorantiae invincibilis: applicatio vincibilis ad casum: & assertio: reos esse thesaurarios pacti impliciti voluntarii; & intendisse pacta expressa.

Ut vero tanto clarius de pacto hoc implicito constet, dicimus cum Autoribus in hoc argumento occupatis: *Pactum implicitum* (occultum, interpretativum & indirectum) esse, cum quis iis utitur mediis, quae alius quis, qui cum Diabolo pactum explicitum iniit, ab ipso accepit, & disciplinam hausit. Conf. *Frommannus*, (p) & *Valvasor*. (q) Quadrat autem definitio haec plane in factum thesaurariorum nostrorum: nam & hi utebantur mediis illis, quae a Diabolo alius quis pacto explicito accepit: characteribus nempe & rituum illorum magicorum contextu. Dicit quidem *VVeberus* saepe memoratus, se libellos istos, jure haereditario accepisse: sed ita simul imprudens parentem demortuum confoederationis

---

(o) In notis ad Lib. XI. Hist. *Carniol.* p. 84.

(p) De Fascinatione in Append.

(q) l. c. p. 97.

nis cum Diabolo ſuſpectum facit: cum vel ipſe, vel alius quis iſthaec ab ipſo hauſerit. Quod vero pactum expreſſum intervenerit, per ſe patet: nam cum Diabolus ſtricte urgeat exercitium praeſcriptorum rituum, ita, ut etiam complices, non exacte & ad ungvem iſtos profe- rentes, occiderit, & viciſſim paciſcentes ſibi ſtipulentur bona a Diabolo obtinenda, pactum ſ. conventio manifeſta eſt. Eſt vero pactum hoc implicitum duplex: *Primum*, quando quis ſciens ac volens ſuperſtitioſis utitur ſignis, quibus uti ſolent Magi. *Secundum*, quando quis ignorans utitur magicis, quia neſcit mala & a Daemone inſtituta. Ubi vero ignorantia vel prorſus *invincibilis* eſt, quando quis caſu in medium vel ſymbolum magicum incidit, & ejus effectum ſentit vel experitur. Quod ſi pio accidat; tamen nocere non poteſt ejus animae, & ſaluti hominis aeternae, ſed juxta cum aliis tentationibus diabolicis aeſtimandum, fieri nimirum DEI permiſſu, ut tanto cautius & prudentius ambulet, quippe ut *leo circumiens eſt &c.* (r) nec rationem pacti impliciti ingreditur. Exemplum inſigne (quia maxime ad rem praeſentem in eo facit, quod abditos theſauros con-

(r) 1. *Petr.* V, 8.

cernit) enotabimus ex Dn. *Leuckfeldii*, Pastoris apud Groeningenses primarii, *Chronico VValckenredensi*, (s) quod etiam Dn. D. *Behrens*, celebris, dum viveret, Medicus Northus. excerpsit. (t) Im Kloster Walckenried / ait, ist über dem Mönchs- oder Creutz-Gange ein Saal / welchen man den Zauber-Saal nennet / weilen sich darauf zu der Zeit / da noch daselbst eine weit berühmte Schule gewesen / nachfolgende wunderliche Sache mit einem Knaben oder Schüler zugetragen hat; Nemlich es ist einsmahls an gedachtem Orte von den Knaben zur Lust ein Zeichen geleget worden / um zu versuchen / wer unter ihnen darüber / und am weitesten springen könne; in dem nun solches geschicht / trägt es sich zu / daß ein Knabe / so dem Bericht nach von Ellrich soll bürtig gewesen seyn / und mit Nahmen Damius geheissen haben / darüber auf einen gewissen Platz springet / und nicht wieder davon kommen kan / es mögen denselben auch die mitspielenden Knaben reissen und zerren / wie sie wollen; Dieserwegen zeigen etliche derselben solches dem Rectori an / welcher denn kömmt / und den Knaben noch

(s) Ad Annum 1616. p. 169.

(t) In seinem curieusen Hartz-Walde p. 193.

noch unbeweglich antrifft/ kan ihm aber so wenig/ als die Knaben/ helffen; es fällt ihm aber bey/ daß solches von einer zauberischen Beschwerung herrühren müsse/ und sagt dem Knaben: Er solle fleißig um sich schauen: ob er etwa eine Schrifft oder Zeichen erblicken könne; welches der Knabe thut/ und wird über sich einen Circul gewahr/ siehet auch an der steinern Wand nach Osten eine Griechische Schrifft/ gegen Süden aber etliche Characteres stehen/ welche er theils herlesen/ theils beschreiben muß/ woraus der Rector verstehet/ daß in der Mauer ein Schatz verborgen sey/ und derjenige/ welcher zu der Zeit/ da solches geschehen/ mit seinen Füssen den auf die Erden gemachten Punct berühren würde/ die Schrift sehen und das Verborgene offenbahren solle. So bald der Rector dieses verstehet/ wird der Knabe wieder loß/ und gehet aus dem beschwornen Circul heraus/ wohin er will. Hierauf zeiget der Rector solches an: Da denn nach dessen Anweisung gesucht/ und ein steinern Geschirr mit Gelde eingemaurt gefunden wird. Solches Geld soll sehr dinnen Schlages/ auch so groß/ als ein Orts Rthlr. gewesen seyn/ und hat man dasselbe hernach mit

dem

dem Geschirr Hertzog CHRISTIAN LUDWIG/ Christ-mildester Gedächtniß/ nach Zelle übersendet. Der Ort/ wo solcher Schatz gestanden/ wird noch diese Stunde denen Curiosis gezeiget/ und ist ein viereckigtes auf gedachtem Saal in die Mauer gemachtes Loch/ welches mit Steinen sowohl gefüget ist/ daß man solches mit andern Steinen künstlich hat zuschieben/ und mit Kalck überstreichen können. Auf diesem Zauber-Saale/ pergunt memorati Autores, ist Ao. 1687. Herr D. Weitz/ Hoch-Fürstl. Sächß. Rath/ Leib-Medicus und Bürgemeister in Gotha/ mit einigen andern gegangen/ um daselbst aus curiositæt die Metall-Ruthe zugebrauchen/ da sie denn nicht weit von gedachtem Loche starcke Züge der Ruthe angemercket/ haben aber wegen grossen Schreckens/ so ihnen allen ankommen/ ablassen müssen: Denn es an hellem Tage etwas danckel um sie geworden/ und obgleich keiner den andern feig gemacht/ sind sie doch alle erblaßt gewesen; Derowegen sie sich bald wieder in Sicherheit gerettet/ allwo sie einander fast gleichförmig erzehlet/ daß jedem gewesen/ als wäre ein Wind durch ihn hingegangen/ und sie mit den Haaren biß an die De-

cke

cke gezogen worden/wie solches Herr Sam. Reyherus in Dissertatione Iuridico-Philosophica de Nummis quibusdam ex chymico metallo factis cap. 36. §. 20. p. 135. sqq. aus Herrn D. Weitzens Epistel angeführet. Conf. *Tenzelius* in Colloqu. Menstr. (u) Quis non videt in hoc exemplo Satanae occulta molimenta ad irretiendos quosvis & involvendos perniciei? cumque hominem non possit vi seducere ac pertrahere in confœderationem saluti damnosam, fraudibus & decipulis quasi expositis, tentat, quid possit, & è longinquo veluti animas attrahit spe lucri, si vel casu incidant in symbola sui pacti cum Magis. Vel *vincibilis* est ignorantia, si modo quis ratione praeditus rem ponderet, & conscientiam suam excutiat. Si ignorantia fuit in nostro casu in temerariis hominibus, sane *vincibilis* omnino fuit, uti constat ex circumstantiis supra adductis: poterant enim vel ex solis elementis catecheticis, ipsisque principiis rationis nosse, nec a DEO, nec a natura ejusmodi signa & ritus ad illos effectus praescribi potuisse, unde a maligno spiritu esse necesse sit. Haud immerito itaque consilia &

(u) Ad A. 1693. Mens. Aug. p. 602. sqq. Ubi historiam hanc prolixe exhibuit, suamque epicrisin subjunxit.

facta ipsorum ad *voluntarium pactum* cum Diabolo referimus, cum non tantum consenserint in illa signa & symbola magica, ceu media effectuum magicorum, ut evocationem spirituum & collationem cum illis porro instituendam, quos spiritus sciverunt & scire potuerunt malos esse. Unde porro concluditur: non tantum tenebriones hoc pacto implicito cum Diabolo se involvisse, sed etiam *expressum* quoddam intendisse, si nimirum spiritus evocatus compareret, modo finem intentum obtinerent. Sane enim DEUM ejusque verbum jam deseruerant, & horrendis delictis involuti ad extremos conatus magicos se apparaverant.

§. XXII.

An Magiae rei sint? de voce Magiae, ejusque usu vario.

Ex dictis fluit porro, thesauripetas nostros a *Magiae* crimine prorsus absolvi non posse. Equidem Magiae vox magnam habet amplitudinem, & pro temporum, philosophorum gentiumque vel ingenio, vel decretis & sententiis, vel moribus significatus nacta est varios. Nam & gentem certam Magos dictos fuisse, notavit *Herodotus*. (x) Apud Persas Magi sacra tractabant, & philosophiam profitebantur, de qui-

(x) Lib. I. Hist

(y) Lib. de *Divinatione*.

quibus *Cicero*: (y) *in Persia augurantur & divinant Magi, qui congregantur in foro commentandi causa atque inter se colloquendi, nec quis Rex Persarum esse potest, qui non ante Magorum disciplinam scientiamque perceperit.* Immo & Parthos, Medos, Sacas pluresque gentes suos habuisse *Magos*, quin & Arabes sapientes Magos nuncupatos, *Vossius* (z) è veteribus adstruit; eos tamen disciplinam suam hausisse a Chaldaeis, recte monet *Stanlejus in historia philosophiae orientalis*, (a) quae tum in majore opere, tum separatim cum quibusdam annotationibus & *indice philologico*, *Clerici* opera, prodiit. De Chaldaeis vero eorumque studiis atque progressu ex professo egit *Otto Heurnius.* (b) Caeterum jam Chaldaicae Magiae partem fuisse *Theurgiam*, *Stanlejus* l. c. memorat, & theurgicos ritus adhibitos fuisse ad bonos daemones eliciendos, malos vero averruncandos, è *Iamblichi* loco docet. Nimirum cum nimia curiositate Magi temporis progressu ad superstitiosa deflecterent, ut mira praedicere & praestare

 stare

(z) In Libro de *Sectis Philosophorum*.

(a) Cap. I. §. 15. procem. & deinceps.

(b) In Lib. de *philosophia barbarica* parte, quae in scribitur *Chaldaica*.

ſtare poſsent, pactaque cum daemonibus inirent, factum eſt, ut nomen *Magi* ignominioſum eſse inciperet. Hinc jam *Hieronymus* ſuo tempore obſervavit: *Conſuetudinem & ſermonem communem Magos pro maleficis accipere.* Conf. *Calixtus in Hiſtoria Magorum.* (c) Sic & hodie communiter malo accipitur ſenſu, ut denotet **einen Zauberer oder Schwartz-Künſtler/ oder der mit Zauberey-Sachen umgehet/** *Magia* vero **Zauberey oder ſchwartze Kunſt.** Atque ſic *Magus* eſt, juxta *Bodinum*, (d) *qui ſciens diabolicis modis ad aliquid pervenire conatur*, vel, ut alii: *qui daemonum opera & ope res inuſitatas & admirandas faciunt*, adde: *vel facere conantur.* Neque enim propterea a magiae crimine liberi ſunt, ſi effectus non ſequatur adhibita diabolica ſymbola, a diabolo praeſcripta. Quo ſenſu certe theſaurarii noſtri, tenebriones, Magiae nomine deteſtabiles fiunt, quippe per diabolica media, quibus pactum implicitum inhaeret cum daemone, conati ſunt evocare ſpiritus & bona temporalia ſibi acquirere.

§. XXIII.

(c) Cap. 18.

(d) In *daemonomania* cap. 1.

§. XXIIII.

Non tamen Magos voco ſtricte ita dictos, qui expreſſo foedere cum diabolo egerint, cujus vi daemonicas operas in damnum ſ. perniciem proximi edunt. Hoc enim diſcrimen uſum ſuum habet maxime in poenis Magorum. Aliter ſane & graviorem meruit poenam, qui hoc poſteriore modo magus audit, quam qui priore: quem tamen nequaquam juvare poteſt praetextus *naturalis magiae*: quanquam illa non prorſus neganda ſit, ſed etiam, experientia teſte, locum aliquem inter ſcientias naturales nanciſci queat; tamen iſti theſaurariorum conatus ad eam referri non poſſunt, ut ſupra oſtenſum ex contextu Actorum & rituum uſurpatorum ſymbolis: cum genuina iſta naturalis nihil aliud ſit, quam ſecretior quaedam naturae arcanorum ejusque operationum notitia, cujus beneficio mira ſeu admiranda perficiuntur. Multa ſane ſunt naturae miracula „incomperta adhuc rationi (ut utar verbis „Theologi ſupra memorati) & in naturae ma„jeſtate penitus abdita: haec ſiquis hominum „illis rebus naturalibus occulte utens faceret, „Magus vulgo diceretur, & non niſi daemonis „auxilio talia facere crederetur, cum tamen

Quo ſenſu non ſint Magi?

„opera illa essent naturalia, & a causis naturali- „bus profecta, qualia plura collegerunt *rerum naturalium descriptores*, quo pertinent virorum fide dignorum Geographiae, Topographiae, item qui de incredibilibus & rebus curiosis scripserunt. Enimvero his naturalibus ultra modum curiosi immiscuerunt malas artes, sub nomine naturalis magiae, quae tamen revera cum pactis diaboli erant connexae, vel illa supponebant.

§. XXIV.

Jam qualis vita tenebrionū, talis exitus: prout semen, ita messis comparata: patet id ex eventu conatuum thesauripetarum: cum aliqui praesentes operiq; Diabolico manum admoventes misere perierint; unus vero, *VVeberus* nempe, Studiosus, adhuc superstes, gravem admodum sanitatis jacturam, quae nondum reparari hactenus potuit, passus sit. Hac occasione pertractare lubet quaestionem, cujus jam supra §. XI. p. 26. facta est mentio: *An scilicet Daemoni potius, quam causis mere naturalibus tribuendus sit tristis ille thesauripetarum exitus?* Postquam thesaurarius alter, *Gesnerus*, consuetas adjurandi formulas expromta memoria recitaverat, *VVeberusque*, Studiosus, easdem ex *Fausti*, quem possidebat, libro

Qu. An mors thesauripetarum Daemoni potius, quam causis mere naturalibus tribuenda sit?

libro altera vice repetere cœperat, in ecstasin quasi abreptus, oculorumque hebetudine supervenientе impeditus, propositum plene exequi non potuit; cumque sopor ipsum obrueret, caput in mensam inclinare coactus est: qui sopor profundus tamdiu urgebat hominem, donec postridie sub vesperam Feriae primae Natalitiae ab adventante Contubernali difficulter admodum excitaretur, inque diversorium proximum deinceps deferretur. Haec omnia dum obtigere *VVebero*, reliqui duo rustici erecti adhuc & validi ad mensam consedisse dicuntur. Utrum vero paulo post actum adjuratorium, qui vix horae spatium duravit, morte fuerint oppressi, an media demum nocte animam infelicem efflaverint? in Actis non exprimitur; id saltem ea testantur, quod postridie, ubi vineae possessor, sceleris conscius, cum VVeberi contubernali thesaurarios invisere e re sua fore censuerat, extincti horrendo ac torvo vultu colloque obtorto reperti fuerint. Si dicendum, quod res ipsa fert, causae quaedam naturales in censum hic omnino venire videntur, quae tamen non sine justa Numinis vindicta considerari debent. Ex his *primo* loco nominandus est *carbonum* candentium *fumus* pesti-

Causas naturales in censum hic venire, asseritur.

pestilentissimus: hic quod non raro extremum hominibus, *eo* infectis, exitium atque interitum acceleraverit, inter experientissimos prudentissimosque Medicos expeditum, innumerisque exemplis comprobatum est; ut proinde, & hîc virus suum in thesaurarios exseruisse, probabile admodum videatur, praesertim cum prae carbonum incommodis, fumique ingravescentis, suffocationemque causantis injuria & fenestras & fores aperire fuerint coacti. *Secundo intensissimum* ac inusitatum fere *frigus*, quod ea tempestate, inprimisque noctu sunt experti miseri isti homunciones, soporem facile lethiferum accersere, mortisque adeo hujus causam constituere potuit. Accedit *tertio horror ac pavor* insolitus, qui procul dubio thesauro inhiantes occupavit: dum enim cogitarunt videruntque, irritum plane evasisse conatum suum, simulque perpenderunt: quodnam negotium quo tempore fuerint aggressi, conscientia, tandem evigilans & turbas excitans, varia pericula & fata tristia praesagiit, inque summas forte angustias ob offensum sanctissimum Numen & pessime collocatum tempus, quod non nisi sanctis ac piis meditationibus actionibusque impendendum erat, adegit. Quod enim DEUS non raro irae

suae

ſuae exemplum ſtatuerit in Noctis Chriſti Natalitiae profanatores, hiſtoriarum monumenta paſſim nos edocent.

§. XXV.

Non tamen in recenſitis cauſis naturalibus ſubſiſto, ſed ſpeciali infernalis genii concurſui praecipuas in triſti hoc eventu partes tribuo. Nam *primo* ex ipſa ſuſcepti *negotii natura*, dum theſauripetae in ſubſidium vocarunt Daemonem, communem illum & capitalem generis humani ἀντίδικον, patet, quod idem in re ſua operoſus maxime fuerit. Quod enim ſpiritum bonum, ceu finxit *VVeberus*, intendere, aut evocare non potuerint, jam ſupra eſt oſtenſum. Et ſi omnes ſuſcepti facinoris nefandi circumſtantias ex Relatione penitius paullo ponderemus, omnino inde apparet, quod non potuerint non colligere, immo revera collegerint, Diaboli operam in toto theſauri inveniendi negotio verſari: nam quando *Gesnerus* affirmavit, ſe vidiſſe pretioſiſſimum theſaurum a catello cuſtoditum: cujus vero locum aliis indicare, interpoſito jurejurando, capitali poena ſit prohibitus; quando porro cognovit, in vinea Heuchleriana ſubinde ſpectrum aliquod comparuiſſe: quando denique lucem fugiens reſtitit ca-

Diabolum ad triſtem hunc eventum concurriſſe, commonſtratur: I. ex ipſa negotii natura, evocatione ſc. Daemonis.

vendumque pronunciavit, ne in tali domicilio fieret adjuratio, quod aliorum hominum conspectui esset expositum, suspicionique adeo perpetrandi sceleris ansam praebere posset, sane ipsimet convicti satis fuisse videntur thesaurarii, se non moliri opus DEO acceptum, & angelorum ope atque auxilio sublevandum, sed suspectum potius, impium, immo Diabolicum; adeoque non mirum, si per quod peccarunt, per id ipsum quoque puniti fuerint. *Secundo ex spectri comparitione & habitu* judicari res potest. Nam initio illud, quemadmodum Relatio habet, observante *Beyera*, custode, bis tugurioli januam aperuit, innocentemque hunc hominem ita attonitum reddidit, ut non multo post naturae debitum solverit. Postea spectrum, umbrae pueri octennis speciem praebens, non tantum sensibilem admodum halitum efflavit, seque aliquamdiu in ipso aediculae limine moticavit, sed fores etiam tanto impetu ac tumultu pulsavit, ut in minutissimas particulas redactae viderentur custodibus. Porro in eo his illusisse putandus est Diabolus, quod tres candelas, quas secum habebant, simul ac fuerant accensae, quarta, immo quinta vice illico extinxerit, cum tamen duae aliae, a thesaurariis relictae, sine

II. E Spectri comparitione & habitu.

ne ullo impedimento lucem emiserint. *Dicas*: spectrum hoc solos excruciavit custodes; unde argumentum inde petitum nondum evincit hactenus, quod evincere debebat. Sed respondeo: Licet haec omnia in *Relatione Principali* custodibus contigisse dicantur, illud tamen haud obscure inde deducitur, quod Diabolus in tuguriolo suum exhibuerit spectaculum. Nam dum innocentes homines officii rationem, Superiorumque mandata exequi satagentes, nilque mali sibi conscios, aggredi atque terrere non dubitavit Satanas, sane credibile est, quod multo magis ad mortem repentinam thesaurariorum concurrerit, suaeque adeo praesentiae copiam iisdem aeterno exitio fecerit. Cujus etiam rei haud vana extitere indicia: Ut enim taceam, quod Diabolus circa rusticorum cadavera, cum adhuc in aedibus pestilentialibus, quas vocant, asservarentur, horrendum tumultum ac strepitum, quemadmodum inquilini uno tunc ore confessi & conquesti sunt, excitaverit, notari saltem meretur somnium illud, quod *Zennerus* proxime praecedente Dominica IV. Adventus, & quidem circa horam IV. matutinam, eo scilicet tempore, quo consortes, *VVeberus & Gesnerus* in ipsius aedibus perno-

 ctave-

ctaverant, sibi obtigisse retulit: Conflictandum sibi nempe fuisse cum viro horrendo, nigra veste induto, ac vitae insidias meditato, quem arcere atque depellere non potuerit. Ex his itaque ac similibus circumstantiis, quanquam diversae sint indolis ac momenti, intelligitur, Diabolum praecipuam in hac tragoedia personam repraesentasse, finemque ipsi imposuisse, male mulctatis instrumentis suis.

§. XXVI.

III. Ex consuetudine Cacodaemonis, qui plures in simili negotio trucidavit.

Et hoc *tertio* eo minorem habet dubitationem, quo plura & evidentiora malignus spiritus passim hujus suae *consuetudinis* reliquit specimina, dum plerumque sibi devotos ejusmodi mactavit praemio, quod fideli isti ministerio respondit, *hoc est*, eos, qui artibus magicis fuere dediti, insatiabilique auri & argenti, vel ex abditis terrae recessibus eruendi, vel alio pacto illicito acquirendi cupiditate inflammati, in fine vel trucidavit, vel turpiter ac miserere perire fecit. Circa Annum Christi CIƆCCCCXIIX. *VValckenredae* fuit frater, *Adolphus Meutha*, Gifhornensis, Chymiae, Medicinae & Necromantiae deditus, ac ideo reliquis fratribus invisus. Secessit ergo Amelungsbornam, inde Mariaerodam, & tandem Locumum: ubi post aliquot men-

menses in loco secreto inventus est mortuus. Vid. *Eckstormius.* (e) Hunc ipsum *Meutham Cl. Tentzelius* (f) suspicatur Autorem fuisse illorum signorum & characterum magicorum, quos in *Coenaculo Magico VValckenredensi*, ceu ex *Leuckfeldio* integram historiam in praecedentibus enarravimus, coenobii alumnus conspexit detexitque. Quod autem speciatim ad thesauripetas attinet; illi pro lucro, cui inhiarunt, plerumque vitae & salutis aeternae, thesauri incomparabilis, jacturam fecerunt. Sic *Melanchthon* alicubi refert, homines decem *Magdeburgi* ruina turris oppressos esse, cum ad thesauros, quos docuerat Satanas, reperiendos effoderent. Et *Georgius Agricola*, supra jam laudatus, in Libro de *spiritibus subterraneis* scribit, *Annebergae* in ea fodina, quae dicitur *Corona rosae*, spiritum specie equi duodecim homines occidisse, & fecisse, ut fodina argenti plena excederent, quam magi ope Satanae repererant. Memorabile quoq; est, quod sua aetate factum refert allegatus saepe *VVierus*: (g) recenti adhuc memoria, Ao. nempe CIↃIↃXX. cuidam in crystallo thesau-

 ros

(e) In *Chronico Walckenred.* p. m. 126.
(f) In *Colloqu.* Menstr. ad A. 1693. p. 605.
(g) In L. de praestigiis p. 121.

ros *Norimbergae* ostenderat Daemon: hos cum loco perfosso ante urbem in qua commorabatur homo iste, aurum sitiens, adhibito amico spectatore, & jam in specu arcam vidisset, atque ad eam NB cubantem canem atrum, ingressus in specum homo opprimitur interficiturq;, ruente cacumine & specum rursus complente. Hanc ipsam historiam repetens *Sam. Meigerius in Nucleo Historiarum* (h) subjicit: **Diß ist vielen wiederfahren / die mit der Glückruthen und Goldgraben umgehen / daß etliche um ihr Leben gekommen / etliche taub geworden / andere das Gesicht verlohren / auch wohl von Sinnen gekommen sind.** Plura in hanc rem exempla qui desiderat, conferat *Bodinum*, (i) *Remigium*, (k) qui singularem historiam exhibet de *sartore* Basileensi, Ao. CIƆ IƆ XX. in cryptam, quae Augustae Rauracorum est, se demittente: *Spizelium* (l) aliosque. Quae omnia luculenter, ut puto, evincunt, in more positum esse Diabolo ita tractare discipulos suos, ut artis suae fructum tandem ferant sentiantque longe acerbissimum.

Hunc

(h) P. III. L. VII. c. 18. p. m. 170.

(i) In Daemon. L. III. c. 3. p. m. 259. seq.

(k) in Daem. L. II. c. 4. conf. *Io. Ern. Pfuel de Magia* p. 125.

(l) In der Gebr. Macht der Finsternis p. 68. sqq.

Hunc autem facile praevidere poſsent ac devitare, ſi *quarto* denique ex aliorum periculis & exitio cautiores facti perpenderent, iſthac praecipue ratione Diabolum ſuis imponere, & praetextum infelicis ejusmodi eventus uſurpare, pactum videlicet non accurate fuiſse ſervatum, contextumque rituum a ſe praeſcriptorum immutatum, aut ſaltem minus exacte adhibitum. Obſervavit hoc ſaepe nominatus *Oſiander*: (m) „Si quis ceremoniarum apex, *inquiens*, neglectus „ſit, aut ejus praeſentia pavidi vel latum ungvem „figuram tranſierint, continuo de vita eorum „conclamatum eſt. Quod quanquam ſpeciatim de Magis pronunciet B. Autor, tamen id ipſum etiam de theſauripetis in adjurationibus ſuis non ſatis caute verſatis accipiendum eſse, oſtendit B. *Dietericus* in Comment. in *Librum ſapientiae* (n) his verbis: **Die Zauberer und Hexen ſchaden ſich zum öfftern an ihrem Leben; Denn mehrmahlen/ wenn ſolche Zauberer und Seegen ſprecher fehlen/ ihnen der Teuffel den Halß umdrehet/ oder erſchrecket ſie/ und giebt Urſache/ daß ſie fehlen/ damit er ihnen den Garaus mache/ wie es** NB **mit den Schatz-Gräbern gemeiniglich geſchiehet.**

IV. ex propoſito decipiendi, & ſpecioſo praetextu de non ſervato pacto, ſi nempe rituum contextus non accurate ſit obſervatus.

§. XXVII.

(m) In Tr. de *Magia* p. 47. (n) Ad cap. XII. p. 364.

§. XXVII.

Usus nonnulli ex hac tractatione eruuntur, & tandem voto concluditur.

Usus, quos Theologia e praesenti argumento suppeditare potest, in promtu sunt. Animadvertimus enim hic infinitas *Diaboli insidias ac fraudes* maximo studio cavendas, quippe initio specioso divitiarum adquirendarum praetextu simplicioribus imponit, eosque in rete suum, h. e. consortium & collusionem pertrahere annititur. Quo ipso homines imprudentes facile a via vocationis ordinariae abducere, & in periculosos anfractus ac maeandros conjicere solet, unde vel nullum deinceps, vel difficilem actristem plerumque vident exitum. Neq; plebejis solum & abjectis hominibus insidias struit antiquus serpens, sed interdum etiam illis, qui supra vulgus sapiunt, inque eruditis suum profitentur nomen. Hos dum non raro rerum abstrusarum ac nimis curiosarum cupiditate trahi intelligit, per instrumenta sua vel libros suspectos & non ubivis obvios suppeditat, vel alia adminicula ostendit, quibus modo ad summos honores, modo ad thesauros pretiosos adipiscendos parari aditum posse persuadet. Fugiamus inprimis detestabilem *avaritiam.* Quotiescunque enim homo, sorte sua minus contentus, huic sese dedit vitio, nullum est prae-

ceptum

ceptum tam sanctum, quod non turpiter violare, nullum facinus tam nefandum, quod non, si minus aperte, clam tamen designare, nullum denique opus tam superstitiosum, vanum ac stolidum, quod non perficere audacter sustineat. Noverant thesauripetae nostri legem divinam de colendo Sabbato, & eo cumprimis die, qui summum nobis in memoriam revocat beneficium, celebrando: mens procul dubio praesagiebat ipsis facinoris turpitudinem divinamque vindictam subsecuturam: ipsa denique sana ratio dictitabat, superstitiosum hocce negotium, noctu praesertim susceptum, optatum nancisci successum haud posse; illi tamen avaritiae laqueis semel impliciti, propositum suum exequi, summoque se periculo, quod & nox, qua Diabolus maxime operosus esse in impiis solet, & gelu insitatum, & spectri comparitio minabantur, objicere non dubitabant. Pertinet huc illud *Pauli* (o) de avaris: *Qui divites fieri volunt, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quae mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est avaritia.* Attendamus tandem etiam *justitiae DEI vindicativae*

(o) 1. Tim, VI, 9. 10.

tivae exemplum. Etsi enim miseri illi thesauripetae, credebant, in occulto mansura impia consilia, in tenebris quippe suscepta, nec de divina Nemesi cogitabant in divini nominis, & memoriae sanctissimae beneficiorum CHRISTI profanatione; tamen gravitatem supplicii experti sunt contemtores DEI, Numenque omniscium, quae occulta fuerant, in lucem protraxit, molimina diabolica manifestavit, & superstitiosos ac perversos homines, Diabolo justissimum DEI judicium exequente, subito corripuit perdiditque. Faxit DEUS, ut, quotquot exitiosissimum hunc eventum vel ipsis suis hic oculis usurparunt, vel alibi cognoverunt, judicia divina alta mente reponant, ac prudenter juxta normam, in sacris Literis praescriptam, ubique incedant. Faxit inprimis, ut Studiosa Iuventus, ad seductionem alias proclivis, insidiisque Diabolicis omnium maxime exposita, in *VVeberi* exemplum intuens, sapere, nec minus etiam prava consortia, ad vitam dissolutam ac profanam aditum plerumque aperientia, quam malas & suspectas artes ac libros, nocturnas praeterea excursiones & Diei sacri profanationem cane pejus & angue devitare, divinum contra Numen revereri, in Studiorum cursu strenue progredi, & cum doctrina pietatem quoque sectari discat.

S. D. G.

PRAE-

PRAESTANTISSIMO RINNEBERGIO SVO, CONSCRIPTAE A SE DISSERTATIONIS EGREGIAE DEFENSORI STRENVO

S. P. D.

IOANNES CASPAR POSNER

ELOQVENTIAE PROFESSOR.

QVI per annorum iam aliquot interualla, cum vel scientiarum sacrarum incunabula, auctoresque & fata scrutarer; vel ornate ac dextre dicendi sapientiam, in cathedra ac suggestu regnantem, & materiis ac euentibus cunctis accommodatam, publica priuataque opera explicarem; & comitatus me semper, & singulari adfectu ac studio prosecutus es; facere profecto non potuisti, quin me Tibi vicissim conciliares, atque arctius paullo coniungeres. Familiaritatis igitur nostrae, mutuique amoris ratio postulabat, vt TIBI, ad laudem adeo incorruptam ac solidam contendenti, fauerem; Tuamq; industriam, non in humanitatis tantum, ac rectioris philosophiae studiis, sed in diuinioribus quoq; scientiis, a Theologorum nostrorum antesignano, MICHAELE FOERTSCHIO, accurate & sancte traditis, nullasque a recentiorum quorundam haeresi, errandique licentia, sordes trahentibus, praeclare enitescentem, ominibus atque acclamationibus laetis prosequerer. Cum enim infaustum illud & atrox patriae Tuae incendium fortunas TIBI ac res haud admodum amplas reliquerit; nihil a TE interea laudabilius, aut conditione ac indole Tua dignius agi poterat; quam vt praestantiores his longe diuitias, quae in virtute & sapientia sitae sunt, nec inani fulgore aut specie fallunt, neque cum amittendi timore ac periculo possidentur, Dei ac Praecepto-

rum fidelium ope, TIBI acquireres. Prae quibus, vt opes incertas & fluxas, & cum prospera fortuna ac vita hominem deserentes, parui facere consueuisti: sic peruersa quorundam & stolida ditescendi consilia atque artificia, quae a maligno genio suggeruntur, multumque ideo fraudis & malitiae habent, aeternamque non raro perniciem adferunt, reprehendere ac damnare, Tuarum omnino partium arbitraris. Quam horrendum igitur ac infame flagitium, ab illius sanctissimae noctis, quae natalis obtigit Christo, violatoribus, thesauro cuidam, prope patibulum, inhiantibus, sollemnique incantantium formulae, eam in rem adhibitae, vel immortuis, vel ad ignominiam suam superstitibus, nuperiori decembri apud nos patrabatur; tam gloriosa & vtilis a TE opera, summi FOERTSCHII nostri praesidio, in dissertatione hac docta & egregia collocatur; qua insanum hoc facinus atro calculo notas; pactionemque cum inferis, si non apertam, certe occultam & tacitam, ab his tenebrionibus factam, recte & grauiter detestaris. In ipso autem hoc monimento, quo a thesauris fallacibus ac prohibitis animos lectorum abducis, collectas iam dudum eruditionis & ingenii opes explicas, ac sine fastu ostentas: quarum mox lucrum vberrimum scholae pariter coetusque diuini, me vade & augure, facient; cum hos illasque, Dei prouidi nutu, ornabis; nec Aristippi tantum philosophi, ac Simonidis poëtae exemplo, sed Tuae quoque virtutis ac scientiae argumento docebis, hominem eruditum & probum suas diuitias suo vbique animo ac ingenio circumferre. Vale. Dab. Ienae, ex museo, Calend. Iul. A. O. R. CIↃIↃCCXVI.

